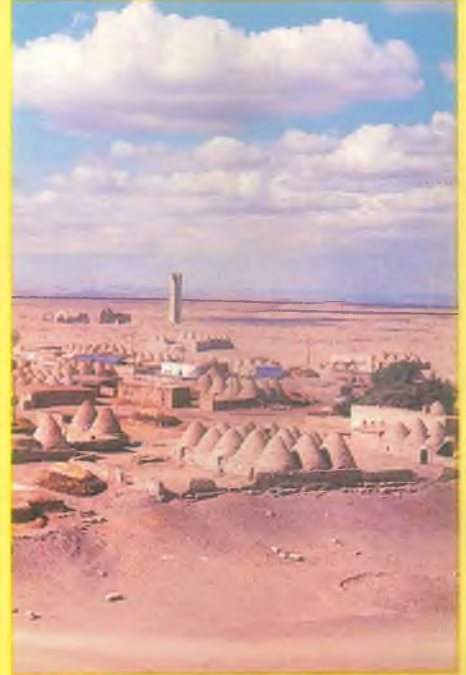

A.Cihat Kürkçüoğlu-Mehmet Oymak

GUIDE TO URFA AND HARRAN

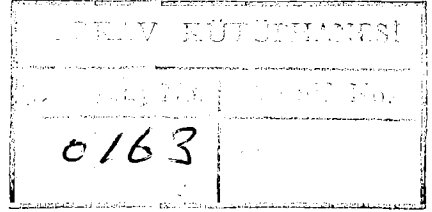
"The City of Prophets"

PEYGAMBERLER ŞEHİRİ
URFA VE HARRAN REHBERİ

HARRAN PUBLICATIONS-ŞANLIURFA
1990

**GUIDE
TO
URFA
AND
HARRAN**

"The
City
Of
Prophets"

**PEYGAMBERLER
ŞEHİRİ
URFA VE
HARRAN
REHBERİ**

Text By

A. Cihat Kürkçüoğlu
Dicle University
Instructor

Mehmet Oymak
Chief Deputy Mayor's
Office Şanlıurfa

Photos

A. Cihat Kürkçüoğlu

Lay out

Turhan Buyurgan

Printed in

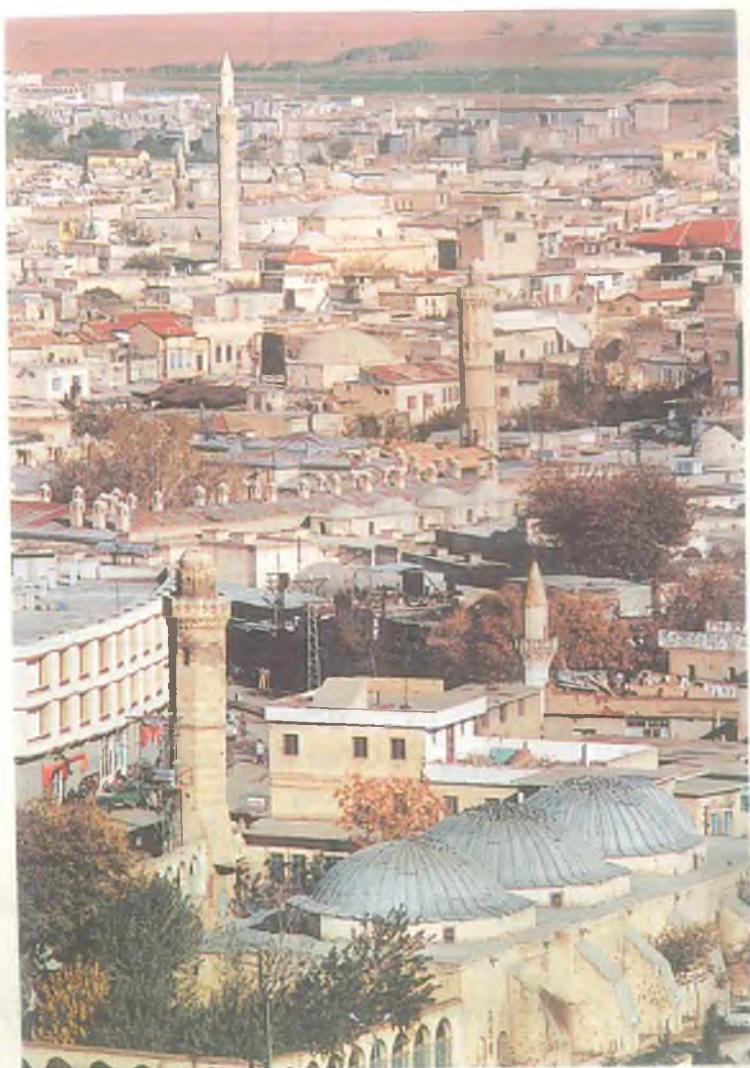
Gaye Matbaacılık A.Ş. Tel: 310 68 20 ANKARA

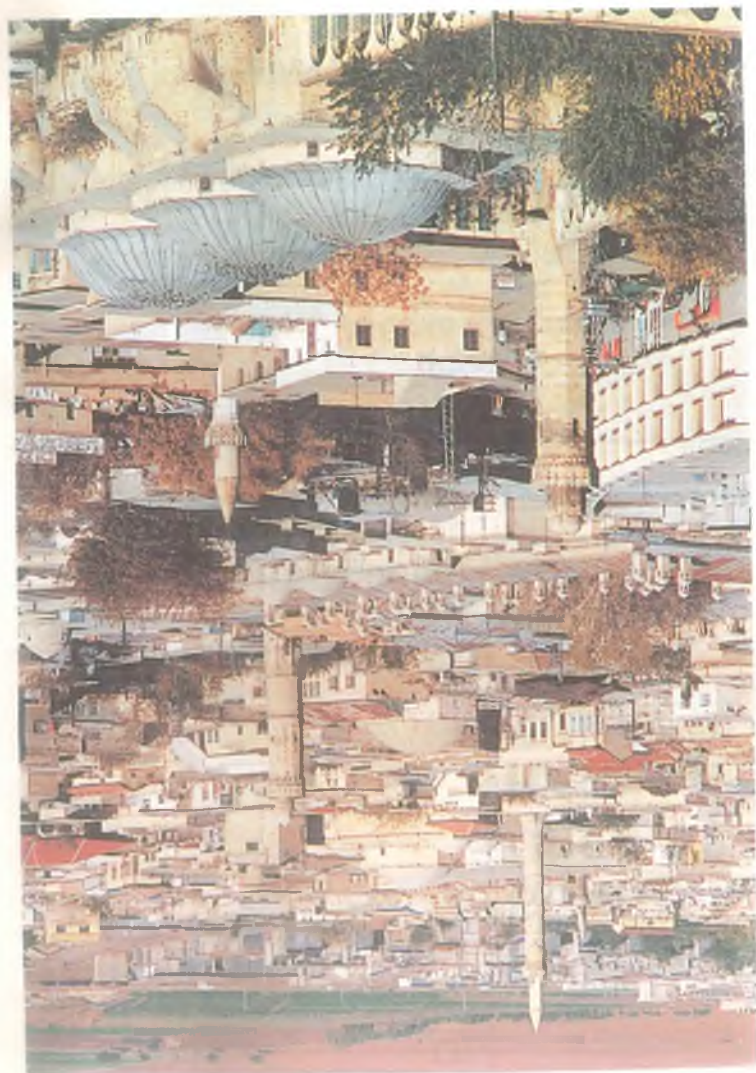
1990

HARRAN PUBLICATIONS - ŞANLIURFA

*Views
from
the
Ufa*

Views
from
the
Ufa

1- URFA TARİHİ:

Yüzeysel araştırmalar ve Atatürk Barajı göl alanı altında kalacak höyüklerde yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen buluntulardan anlaşıldığına göre Urfa tarihinin paleolitik çağa kadar (M.Ö. 500.000 - 8.000) uzandığı tesbit olunmuştur. Aynı kazılarda neolitik çağ (M.Ö. 7250 - 5500), kalkolitik çağ (M.Ö. 5500 - 3200) ve ilk tunç çağına ait (M.Ö. 3200 - 1800) çok sayıda değerli eserler ele geçirilmiştir.

Belgelere dayanmayan bazı iddialara göre Urfa, ilk dafa şehirler kuran İdris peygamber veya Tufan'dan sonra Nuh Peygamber zamanında kurulmuştur.

Urfa bölgesi; Sümer-Akat-Hitit, Babil-Kalde, Hurri-Mitanni, Aram-Asur, Med ve Pers Hakimiyetlerini görmüştür. M. ö. II. bin Hitit vesikalarında geçen Ursu'nun ve Asur vesikalarında geçen Ruhua veya Ru'ua'nın, bugünkü Urfa olduğu söylenmektedir. Şehir; Ur, Kaide Ur'u, Harran Ur'u, Orhei, Orhay, Vurhai, Edessa, Diyar Mudar, Ruha, Reha ve Urfa adlarını almış, en son Şanlı-urfa olmuştur.

Makedonya Kralı Büyük İskender doğu seferi sırasında Urfa'ya hakim olmuştur. (M.Ö. 332). Bu devir, M. Ö. 132'de OS-ROANE krallığı ile son bulmuştur. M. S. 250 yıllarına kadar devam eden Osroane Krallığı dönemi Hristiyanlık açısından büyük önem taşımaktadır. O çağın Osroane Kralı Abgar Ukomo'nun (Kara Abgar) dünyada Hristiyanlığı resmi dil olarak kabul eden ilk krallardan olduğu, Hz. İsa ile mektuplaştığı ve Hz. İsa'yı dinini yaymak üzere Urfa'ya davet ettiği bilinmektedir. Bu davet üzerine Hz. İsa yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi resmini ve Urfa'yı kutsadığına dair bir mektubunu Abgar Ukomo'ya göndermiştir. Bu nedenle Urfa'ya Hristiyanlarca bugün bile "Blessed City" denilmektedir. Hristiyanlık aleminde kutsal sayılan bu mendilin uzun süre Urfa'yı düşmanlardan koruduğuna inanılmış. M. S. 944 yılında Bizans İmparatorunun doğudaki kuvvetlerinin komutanı İoannes Kurkuas Urfa üzerine yürü-

yerek Hz. İsa'nın bu mucizevi resmini almayı başarmış ve onu büyük bir törenle İstanbul'a götürmüştür.

Hristiyanlığı ilk yıllarında kabul eden Urfa, Müslümanlığı'nda ilk yıllarında kabul etmiştir. (M. S. 639). Selçuklu Sultanı Alpaslan'ın 1071 yılında şehri kuşatmasına kadar birçok siyasi ve dini hareketlerin olduğu Urfa'da 1098 yılında bağımsız bir Haçlı Kontluğu kurulmuştur. 1144 yılında İmadeddin Zengi, 1182'de Selahaddin Eyyübi Urfa'ya hakim olmuştur.

1240 ve 1250 yıllarındaki iki Moğol yağmasından sonra 1260 yılında Hülagü Han bölgeyi yakıp yıkmıştır.

Urfa 1404 tarihinde Akkoyunluların, 1514 yılında Safevilerin eline geçmiş ve 1517 yılında Osmanlı İmparatorluğuna dahil olmuştur.

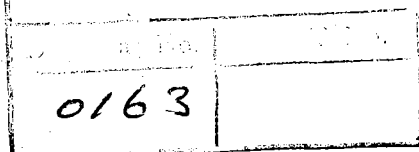
24 Mart 1919'da İngiliz, 30 Ekim 1919'da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Fransızlara karşı başlatılan direniş ve savaş 11 Nisan 1920'de şehir halkının zaferiyle sonuçlanmıştır.

2- NEDEN PEYGAMBERLER ŞEHİRİ?

HZ. İBRAHİM

Rüyasında hükümdarlığının elinden gittiğini gören Kral Nemrut'un bu rüyası kâhinler tarafından: "... Bu yıl bir çocuk doğacak, senin putperest dinini ortadan kaldıracak ve Krallığına son verecek" şeklinde yorumlanır. Bunun üzerine Nemrut o yıl doğan ve doğacak olan bütün çocukları öldürtmeye karar verir. Hz. İbrahim'e hamile olan Nuna, hamileliğini herkesten gizleyerek o yıl Hz. İbrahim'i bir mağarada gizlice doğurur. Hz. İbrahim bu mağarada 7 yaşına kadar herkesten gizlice yaşadı. 7 yaşından sonra mağaradan çıkartılıp baba evine getirilen İbrahim büyüyünce Nemrut ve halkının tapdığı putlarla mücadele etmeye, onları kırıp parçalamaya başladı. Gerçek tanrının putlar değil bütün kâinatı yaratan tek Allah olduğunu anlatmaya çalıştı.

Bunun üzerine Nemrut, Hz. İbrahim'i yakalatarak Urfa kalésinin bulunduğu tep-

eden ateşe attırdı. O anda Allah tarafından ateşe "Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" emri verildi. Ateş su, odunlar balık oldu. Hz. İbrahim sağ salım olarak bir gül bahçesinin içerisine düştü.

Onun düştüğü yerde oluşan Halil-ür Rahman ve Aynzeliha gölleri ile içerisindeki kutsal balıklar bugün dünyanın her tarafından gelen insanlarca ziyaret edilmektedir. Ayrıca Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, bu göllerin yakınındaki Mevlid-i Halil Camii içerisinde olup ziyarete açık tutulmaktadır.

HZ. EYYÜB:

Allah, Urfa'da yaşayan Eyyüb peygamberin kendisine bağlılığını göstermek için önce mallarını ve çocuklarını elinden aldı ve daha sonra kendisine ağır bir hastalık verdi. Hasta yattığı mağarada bütün vücudunu kurtlar kapladı. Eyyüb peygamber bütün bunlara rağmen Allah'a isyan etmedi. Allah'a ibadetten geri kalmadı, sabır ve şükür gösterdi. Allah onun bu sabrına karşılık olarak sıhhatini ve malını geri verdi. Hz. Eyyüb bu nedenle sabır örneği olarak kabul edilir.

Hz. Eyyüb'un hastalık çektiği mağara ve kutsal suyu ile yıkanarak şifa bulduğu kuyu bugün Urfa'nın Eyyüb Peygamber semtinde ziyaret edilmektedir.

Hz. Eyyüb'ün mezarı, Urfa'nın Viranşehir ilçesine 20 Km. uzaklıktaki Eyyüb Nebi Köyündedir. Bu köy, bir peygamberler Köyü gibidir. Eyyüb Peygamberin Türbesi, Hanımı Hz. Rahime'nin Türbesi ve Elyasa' Peygamberin Türbesi buradadır.

HZ. ELYASA' :

Hz. Elyasa' peygamber Eyyüb peygamberi ziyaret etmek ister. Uzun yıllar arar, sonunda bulunduğu köye yaklaştığını bilmektedir. Karşısına şeytan çıkar. Daha çok uzakta olduğunu söyler. Elyasa peygamber yaşlanmıştır. Dua eder Allah ruhunu alır. 1 Km. kala O'na ulaşmadan vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Mezarı aynı köydedir.

HZ. ŞUAYB:

Şuayb peygamber'in Urfa'nın 85 km. doğusundaki tarihi Şuayb şehrinde yaşadığına inanılmaktadır. Bu tarihi kent kalıntıları

arasındaki bir mağara ev O'nun makamı olarak ziyaret edilmektedir. (Bakınız Şuayb şehri)

HZ. NUH:

Tufandan sonra, Hz. Nuh'un gemisinin Urfa ile Ceylanpınar (Res'ulayn) arasındaki Cudi dağına indiğine inanılmaktadır. Gerçekten de bu dağ deniz dalgalarını andıran çok değişik bir yüzey şekline sahiptir. Yöre halkı bu konuda çok kesin kanaate sahiptir. Bu yer Soğmatar ve Şuayb şehir ile aynı mevkidedir.

HZ. MUSA:

Günümüzde Yağmurlu Köyü olarak adlandırılan tarihi soğmatar kenti içerisinde, Hz. Musa'nın Kuyusu ve Asa'sının izi diye ziyaret edilen iki makamı vardır.

HZ. LUT:

Hz. İbrahim'in kardeşi Harran'ın oğludur. Lut Hz. İbrahim ile birlikte göç etmiş ve peygamberlik ile görevlendirileceği Sodom'a gitmiştir.

3- URFA ŞEHİR MERKEZİNDE GÖRÜLMEMEYE DEĞER YERLER

MÜZE:

Arkeolojik ve etnoğrafik eserlerin teşhir edildiği Urfa Müzesi Şehitlik semtindedir.

Müzenin giriş katındaki ilk salonda Asur, Babil ve Hitit çağlarına ait taş eserler sergilenmektedir. Bu eserler arasında, Harran'da bulunan ve Babil Kralı Nabonid dönemine tarihlenen ve üzerinde Nemrut'un ay, güneş ve yıldız tanrılarına dua edişini gösteren stel ilgi çekicidir.

Müzenin ikinci ve üçüncü salonlarında Neolitik Çağ'a ait (M. Ö. 7250-5500) çakmak taşından kesici ve delici aletler, taş idoller, kaplar; Kalkolitik çağa ait (M. Ö. 5500-3200) pişmiş topraktan yapılmış boyalı ve boyasız seramikler, mühürler, pithoslar, kolyeler; Eski tunç çağına ait (M. Ö. 3200-1800) mühür baskılı küp parçaları, silindir ve damga mühürleri, figürlü kap parçaları, pişmiş topraktan yapılmış hayvan figürleri,

madeni eşyalar, takılar, idoller gibi eserler sergilenmektedir.

Müzenin üst katında yer alan etnoğrafik eserler seksiyonunda; yöreye ait giysiler, gümüş ve bronz takılar, el sanatlarından örnekler, Urfa evlerinden getirilmiş süslemeli ahşap kapı ve pencere kanatları, hat eserleri, el yazması Kur'an-ı Kerim'ler ve cam eşyalar sergilenmektedir. Ayrıca Müze bahçesinde Roma ve Bizans devrine ait mozaikler ile çeşitli dönemlere ait taş eserler sergilenmektedir. Urfa Müzesi Pazartesi günleri kapalı olup haftanın diğer günleri açıktır.

ULU CAMI

Urfa merkezindeki camilerin en eskilerindendir. Ulu Cami, bazı kaynaklardan anladığımıza göre eski bir sinagog iken M. S. V. yüzyıl başlarında St. Stephan Kilisesine dönüştürülen ve kırmızı renkteki mermer sütunlarının çokluğu nedeniyle "Kızıl Kili-se" olarak da adlandırılan bir Hristiyan kilisesinin yerine inşa edilmiştir. Bu kilisenin avlusuna ait duvarlar, bazı sütun ve sütun başlıkları ile halen minare olarak kullanılan sekizgen gövdeli çan kulesi bugün ayak-tadır.

İnşa kitabesi bulunmadığından caminin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı ke-sin olarak bilinmemektedir. Camideki mev-cut kitabeler onarım devirlerine ait olup inşa tarihi hakkında fikir vermemektedir. Nurettin Zengi tarafından tamir ettirilerek bugünkü şeklini alan Halep Ulu Camii ile benzer bir plan gösteren Urfa Ulu Caminin Zengiler zamanında 1170-1175 yılları arasında yap-tırılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

HASAN PADİŞAH CAMII

Eş değerinde çok kubbeli camiler grubu-na giren Hasan Padişah Camii 15. yüzyılın ikinci yarısında Akkoyunlu Devleti Sultanı Uzun Hasan tarafından Toktemur mescidi-nin batı-sına bitişik olarak yaptırılmıştır.

Cami, kible duvarı boyunca sıralanmış tromplu üç büyük kubbe ile örtülü dikdört-gen bir plana sahiptir. Kubbeler orta bölüm-de dört bağımsız payeye, doğu ve batıda ikişer duvar payesine, kuzey ve güneyde

ise duvarlara otururlar. Son cemaat yeri önde payeler üzerine oturan çapraz tonoz-larla örtülü sekiz gözlüdür. Doğu baştaki göz Toktemur Mescidi önüne rastlamak-tadır. Avlunun kuzeyinde yer alan tek şerefeli ve poligonal gövdeli minare 1859 tarihinde Halil Bey tarafından tamir ettirilmiş-tir.

RIZVANIYE CAMII

Halil-ür Rahman Gölünün kuzey kenarı boyunca yer alan bu cami, Osmanlıların Rakka Valisi Rızvan Ahmet Paşa tarafından 1716 yılında yaptırılmıştır. Cami avlusunun üç tarafı, medrese odaları ile çevrilmiştir.

Rızvaniye Camii, mihrap duvarı boyunca sıralanmış üç kubbesiyle dikdörtgen bir pla-na sahiptir. Üç gözlü son cemaat yerinin üzeri üç kubbe ile örtülü olup doğu ve batı-daki kubbeler yanlara doğru yarım kubbe-le genişletilmiştir.

Caminin inşa tarihinden kalma ahşap kapısı zengin bitkisel süslemelidir.

HALİL-ÜR RAHMAN CAMII

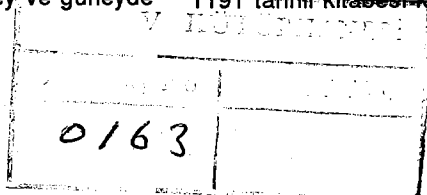
Halil-ür Rahman gölünün güney batı kö-şesinde yer alan bu cami, medrese, mez-arlık ve Hz. İbrahim'in ateşe atıldığında düştüğü makamdan meydana gelmiş bir külliye halindedir.

Caminin güney doğu köşesine bitişik kare gövdeli kesme taş minarenin batı cep-hesindeki kitabede, Eyyübilerde Melik Eş-ref Muzafferiddin Musa'nın emriyle 1211 yılında yaptırıldığı yazılıdır.

Halk arasında Döşeme Cami veya Ma-kam Camii olarak da adlandırılan Halil-ür Rahman Camiinin Bizans devrine ait Mer-yem Ana kilisesinin yerinde inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bir görüşe göre de şehirdeki en eski camilerdendir, Halife Me'mun zamanında Hz.İbrahim Makamına inşa edilmiştir.

EEYÜBİ MEDRESESİ VE FIRUZ BEY ÇEŞMESİ

Ulu Caminin doğusuna bitişik olan Ey-yü-bi Medresesinden günümüze sadece 1191 tarihli kitabesi kalmıştır. Aynı yerde

bugün görülen tek eyvanlı medrese, Eyyübiler devri medresesinin üzerine 1781 tarihinde Nakibzade Hacı İbrahim Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Medrese eyvanının doğusunda tonozlu, batısında kubbeli büyük bir oda yer almaktadır. Kubbeli odanın batısında medresenin kütüphanesi olduğu anlaşılan bir oda daha bulunmaktadır.

Medresenin güney duvarında 1781 tarihinde Firuz Bey tarafından yaptırılan çeşme bulunmaktadır.

URFA KALESİ VE ŞEHİR SURLARI

Kentin güney batı kesiminde, Halil-ür Rahman ve Aynzeliha göllerinin güneyindeki tepe üzerindedir. Doğu, batı ve güney tarafı kayadan oyma derin savunma hendeki ile çevrili, kuzey tarafı ise sarp kayalıktır. Hz. İbrahim Nemrut tarafından bu tepeden ateşe atılmıştır.

812-814 Yıllarında şehir surlarının yeniden inşa edilmesi sırasında kaleninde inşa edildiği tahmin edilmektedir. Güneydeki kayadan oyma hendeki M.S. III. yüzyıla ait kaya mezarlarının üzerine yapıldığı kesilmiş kaya mezarlarından anlaşılmaktadır.

Kale üzerindeki korint başlıklı iki sütundan doğuda olanının kente bakan kuzey cephesindeki Süryanice kitabe; "Ben Eftuha'yım, güneşin oğluyum, bu sütunlar ile üzerindeki heykeli Kral Mano'nun kızı kraliçe Şalmet için yaptırdım." yazılıdır. Kral Mano'nun M.S. 240-242 yıllarında hüküm sürdüğü dikkate alınırsa bu sütunların 812-814 yıllarındaki kalenin esas inşa tarihinden önce buraya birer anıt olarak yaptırıldıkları ortaya çıkmaktadır.

Kale üzerinde Bizans ve İslâmi devirlere ait çok sayıda yapı kalıntısı bulunmaktadır. Haçlı Kontluğu, Selçuklular, Eyyübiler, Memlükler, Akkoyunlular ve Osmanlılar dönemlerinde çeşitli onarımlar geçiren kalenin kuzey, güney ve doğu cephelerindeki duvarlarda çeşitli onarım kitabeleri bulunmaktadır.

Kentin etrafını çevreleyen surların günümüzden 50 yıl öncesine kadar tamamı ayakta idi. Urfa şehir surlarından Harran Kapısı, Bey Kapısı ait Mahmutoğlu Kulesi, yer yer duvar ve burç kalıntıları günümüze kadar ulaşabilmiştir. M. S. 6. yüzyıla ait kaynaklarda geçen Urfa Surlarının esas inşa tarihi bilinmemektedir.

Çeşitli kaynaklardan şehir surlarının batıda; Sakıbin Kapısı, Su Kapısı, Batı Kapısı, Kuzey batıda; Samsat Kapısı, Saray Kapısı, doğuda; Beg Kapısı, Su Kapısı ve güneyde; Harran Kapısı olmak üzere sekiz büyük kapısının bulunduğu anlaşılmaktadır.

AYNZELİHA VE HALİL-ÜR RAHMAN GÖLLERİ

Urfa şehir merkezinin güney batısında yer alan ve İbrahim Peygamberin ateşe atıldığına düştüğü yer olarak bilinen bu iki göl, kutsal balıkları ve çevrelerindeki tarihi eserler ile Urfa'nın en çok ziyaretçi çeken yerleridir.

Halil-ür Rahman Gölünün kuzey kenarındaki Rızvaniye camii ile güney-batı köşesindeki Halil-ür Rahman Camii ve Medresesi göle ayrı bir güzellik vermektedir.

İbrahim Peygamber, devrin zalim hükümdarı Nemrut ve halkının taptığı putlarla mücadele etmeye, onları kırıp parçamaya ve tek tanrı fikrini savunmaya başlayınca Nemrut tarafından bugünkü kalenin bulunduğu tepeden ateşe atılır. Bu sırada Allah tarafından ateşe «Ey ateş, İbrahim'e karşı sevin ve selamet ol» emri verilir. Bu emir üzerine ateş suya, odunlar balığa dönüşür. Hz. İbrahim bir gül bahçesinin içersine sağ olarak düşer. Hz. İbrahim'in düştüğü yer Halil-ür Rahman gölüdür. Rivayete göre Nemrut'un kızı Zeliha'da İbrahim'e inandığından kendisini onun peşinden ateşe atar. Zeliha'nın düştüğü yerde de Aynzeliha gölü oluşmuştur.

Her iki göldeki balıklar halk tarafından kutsal kabul edilerek yenilmemekte ve korunmaktadır.

İBRAHİM PEYGAMBER'İN DOĞDUĞU MAĞARA VE MEVLİD-İ HALİL CAMİİ

İbrahim Peygamber'in doğduğu mağara, Halil-ür Rahman ve Aynzeliha göllerinin 100 m. doğusunda yer almaktadır: Mevlid-i Halil camii avlusu içersine alınmıştır. Hz. İbrahim bu mağarada yedi yaşına kadar kalmıştır. Mağaranın içersinde bulunan şifalı suyun bir çok hastalığı iyileştirdiğine inanılmaktadır.

Bu mağaranın yanına Osmanlı Döneminde Hz. İbrahim'in hatırasına Mevlid-i Halil adı verilen küçük bir cami yapılmıştır. İbrahim peygamberin makamını ziyaret etmeye gelen binlerce kişiye bu camii küçük gelmeye başlamıştır. Bunun yanına 1986 yılında çifte minareli büyük bir camii inşa edilmiştir.

EYYÜB PEYGAMBER MAKAMI VE KUYUSU

Eyyüb Peygamber'in hastalık çektiği mağara ve kutsal suyunda yıkanarak şifa bulduğu kuyu, Urfa şehir merkezinin Eyyüb Peygamber semtinde yer almaktadır. Sabrın sembolü Eyyüb Peygamber bu mağarada 7 yıl şiddetli bir hastalık çekmiştir.

M. S. 460 yılında Piskopos Nona tarafından Eyyüb Peygamber kuyusunun cüz-zamlı hastaları iyileştirdiğinin keşfedilmesinin üzerine buraya bir cüz-zam hastanesi yapılmış ve hastalar bu kuyunun suyu ile iyikattırılarak sağlıklarına kavuşmuşlardır.

Hız. İsa'nın yüzünü silerek resmini çıkardığı ve Urfa Kralına gönderdiği mucizevi mendili bir hırsız tarafından çalınarak Eyyüb Peygamber kuyusuna atılmıştır. Bu olay, 1145 yılında Urfa'yı alan İslam komutanı İmadeddin Zengi'ye Süryani kilisesinin reisi Basil Bar Şumana tarafından şu şekilde anlatılmıştır. "Urfa'yı ziyarete gelenlerden birisi Hz. İsa'nın mendilini çalar ve cebine koyar. Kosmas manastırında geceleyen ziyaretçinin cebindeki bu mendil karanlıkta ışık ve nur saçmaya başlar. Yanmaktan korkan mendil hırsızı, mendili Eyyüb Peygamber

kuyusuna atar. Kuyudan güneş misali bir ışık çıkar, kuyunun içini dışını aydınlatır. Böylece mendil bulunarak kuyudan çıkarılır ve manastırdaki yerine iade edilir." Halk arasında bu olay Ulu Camideki iki kuyu için de anlatılmaktadır.

KARAKOYUN DERESİ

Karakoyun deresinin tarihindeki adı Dey-san Irmağıdır. Urfa'nın batısından doğan, şehir içersinden geçerek Harran ovasında Cüllap Irmağıyla birleşen bu dere günümüzde kurumuş bir durumdadır.

Karakoyun Deresi üzerinde batıdan başlamak üzere doğuya doğru Hızmalı Köprü, Millet Köprüsü, Su Kemeri, Samsat Köprüsü (Eski Köprü), Hacı Kâmil Köprüsü, Beg Kapısı Köprüsü (Kısa Köprüsü) ve Demir Köprü bulunmaktadır.

HIZMALI KÖPRÜ

Karakoyun Deresi üzerindeki köprülerin en güzellerindendir. Halk arasında anlatılan bir efsaneye göre Karakoyunlu Türk Beyliği Hükümdarlarından birinin kızı Sakine Sultan tarafından Hac yolculuğu sırasında yaptırılmıştır. Köprünün orta ayağının doğu cephesindeki kitabede 1843 tarihinde tamir ettirildiği yazılıdır. Sakine Sultan'ın mezarı dere üzerindeki su kemerinin kuzeyindedir.

KARAKOYUN SU KEMERİ

Millet Köprüsü ile Samsat Köprüsü arasındadır. Bizans imparatoru jünstinyen tarafından 525 senesinde yaptırıldığı tahmin edilmektedir.

YOL GÖSTEREN ÇEŞMESİ

Urfa Şehir Merkezinin kuzeyinde, Gaziantep, Diyarbakır, Mardin yolu kavşağındaki park içersindedir. I. Dünya savaşında Çanakkale'de savaşan Urfa'lı askerlerin hatırasına 1917 yılında yaptırılmıştır.

Abidenin üzerinde Kafkas yolu, Ankara yolu, Bağdat yolu ve şehir merkezine giden M. Kemal Paşa caddesini gösteren ok işaretleri bulunmaktadır. Abidenin alt kısmı dört cepheden çeşme olarak kullanılmaktadır.

HARB-I UMUMİ ŞEHİTLERİ ABİDESİ

Şehir Merkezinde, Hükümet konağı önündeki kavşaktadır. I. Dünya Savaşının bütün cephelerinde savaşa katılan Urfa'lı şehit ve gazilerin hatıralarına 1917 yılında yaptırılmıştır.

GELENEKSEL URFA EVLERİ

Birer saray güzelliğindeki Urfa evlerinin biçimlenmelerinde ikliminin, kalker taşının, islami, inanışların, birleşik aile hayatının, yaşamının tamamını evinde geçiren kadına onun sıkılmayacağı geniş ve ferah bir ortam yaratma düşüncesinin ve sosyal geleneklerin büyük ölçüde etkisi vardır.

Urfa'nın sıcak bir iklime sahip olması evlerin avlulu, kışık ve yazlık, eyvanlı, odaların kalın duvarlı ve tonoz örtülü toprak damlı yapılmasında etken olmuştur. Çevredeki dağlardan kesilen taşların işlemeye elverişli olması, mimaride hakim malzeme olarak taşın kullanılmasına neden olmuştur. Şehir merkezinin güney ve güneybatısındaki dağlarda yüzlerce yıldan beri işletilen antik taş ocakları ve büyük mağaralar bulunmaktadır.

İslâm inancının topluma getirdiği aile mahremiyetinin gereği olarak Urfa evleri haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümlü inşa edilmişlerdir. Ev halkının oturduğu haremlik bölümü kadın misafirlere, selamlık bölümü ise erkek misafirlere tahsis edilmiştir.

Selamlık bölümünde küçük bir avlu, bir veya iki oda, eyvan, konukların atlarının barınacağı büyük bir ahır «Develik» ve tuvalet bulunur.

Haremlik bölümü selamlık bölümüne göre oldukça zengin planlanmıştır. Genellikle haremlik avlusunun kuzey tarafında, cephesi güneye bakan ve kış aylarında güneş alan kışık eyvan ve iki yanında «Kış oturacağı» denilen birer oda, avlunun güney tarafında ise bunun simetrisi durumunda cephesi kuzeye bakan ve yaz aylarında güneş almayan yazlık eyvan ve iki yanında "Yaz oturacağı" odalar bulunur.

Avluyu çevreleyen mekânlar arasında "Zerzembe" (Kiler), "tandırılık" (mutfak) ve hamam gibi bölümler bulunur. Hamamların üç dört kurnalı, kubbeli, minyatür şadırvanı bulunan sıcaklık ve soğukluk bölümlü, külhanlı oenlarına rastlamak mümkündür.

Mekân genişliği ve taş süsleme açısından eyvanlara verilen önem Urfa evlerinde odalar dahil hiçbir köşeye verilmemiştir. Nadir de olsa bazı eyvanlara, bölgedeki Artuklu geleneğini sürdüren şadırvanlar yapılmıştır. İki yanı taş sekili eyvanların arka duvarlarında yer alan mihrap şeklindeki nişlere damla bağlantılı havalandırma bacası açılmış, bu bacalar dam üzerinde yer alan ve namazgahlardaki mihrap taşını andırır rüzgarlıklarla nihayetlenmiştir. Bu taşlara çarpan kuzey ve batı rüzgarlarının bacadan eyvana inerek serinlik vermesi sağlanmıştır.

Yılın 7 ay gibi büyük bir bölümünün sıcak geçtiği Urfa'da, ev halkı tarafından gün boyunca serin bir mekan olarak kullanılan eyvanlar aynı zamanda ev planının asıl belirleyici ögesi durumundadır. Eyvanın sayısı ve yeri dikkate alınarak Urfa evleri; eyvansız, tek eyvanlı, iki eyvanlı, üç eyvanlı, dört eyvanlı plan tipilerine ayrılmaktadır.

Geleneksel Urfa evlerinde "hayat" denilen avlunun önemli bir yeri vardır. Düzgün kesme taş döşeli hayat'ın ortasında mermer bir havuz, kuyu, "curun" denilen taş yalak, içersinde incir, dut, nar, portakal, kebbat (bir çeşit turuncgöl), annep, zakkum, asma gibi ağaçlardan biri veya birkaçının yer aldığı çiçeklik bulunur. Çiçeklik aynı zamanda çöpe atılması günah olan sofradaki ekmek kırıntılarının silkelendiği yerdir. Avluyu çevreleyen duvarların dama yakın kısımlarına dikdörtgen nişler şeklinde yapılan kuş evlerinde yaşayan kuşlar çiçeklikteki bu ekmek kırıntılarıyla beslenirler.

GÖRÜLMEMEYE DEĞER ÖRNEK URFA EVLERİ:

HACI HAFIZLAR EVİ

(Devlet Güzel Sanatlar Galerisi)

Kara meydan semtindedir. Postahane-

nin güneyine bitişik olan bu ev, haremlik ve selamlık bölümlü olup geleneksel Urfa evlerinin birçok özelliğini üzerinde toplamaktadır. 1888 yılında inşa edilen bu tarihi ev Kültür Bakanlığınca restore edilerek "Devlet Güzel Sanatlar Galerisi" haline getirilmiştir.

SAKIB'IN KÖŞKÜ

Halil-ür Rahman Gölünün batısındaki Halepli Bahçesi içersindedir. Bu tarihi köşk 1845 yılında yaptırılmıştır. Şehir imar planında Fuar Alanı olarak belirtilen bahçeyle beraber Belediye tarafından satın alınmıştır.

Bu kitabın yazarlarının gayretleriyle Urfa Belediyesi tarafından 1985 yılında restore edilmiştir. Bu köşk "11 Nisan Fuar Müdürlüğü" olarak kullanılmaktadır. Köşkün soğukluk, ılıklik ve sıcaklık bölümlerinden meydana gelmiş hamamı ilgi çekicidir.

HAMAMLAR:

Urfa'da Osmanlı döneminden kalma 8 hamam bulunmaktadır. Bunlar; Cıncıklı, Vezir, Şaban, Velibey, Eski Arasa, Serçe ve Sultan hamamlarıdır. Eski Arasa hamamı hariç diğer hamamlar sabah saat 4.00-10.00 saatleri arasında erkeklere, öğleden sonra 12.00-18.00 saatleri arasında kadınlara hizmet vermektedirler.

Haşimiye meydanı-Halil-ür Rahman Gölü yolu üzerindeki Eski Arasa hamamı kullanılmadığından boş durumdadır. Yıkılıp kaybolmak üzeredir. Diğer hamamlar içerisinde en görülmeye değer olanı Ucuzluk Pazarı mevkiindeki Sultan Hamamıdır. Bu hamamın doğusuna bitişik olarak ayrıca Keçeciler Hamamı bulunmaktadır. Keçeciler Hamamında keçeci ustaları tarafından keçeci pişirme işi yapılmaktadır.

HANLAR:

Urfa'da Osmanlı döneminden kalma çok sayıdaki hanın en güzel örnekleri Gümrük Hanı, Hacı Kâmil Hanı, Mençek Hanı, Topçu Hanı, Bican Ağa Hanı, Millet Hanı ve Barutçu Hanlarıdır.

GÜMRÜK HANI

Haşimiye Meydanı yakınındadır. Os-

manlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1562 yılında Behram Paşa tarafından yaptırılmıştır. Avlusundan Halil-ür Rahman suyu geçmektedir. İki katlı bu hanın üst katındaki odalarda terziler çalışmakta, avlusunda çayhaneler bulunmaktadır.

4- EL SANATLARI VE ÇARŞILAR

Urfa'nın tarihi el sanatları ve Osmanlı döneminden kalma çarşıları Gümrük Hanı civarında yoğunluk göstermektedir.

KEÇECİLİK

Keçe, halı ve kilim gibi yere serilen bir yaygı türüdür. Keçe beyaz ve siyah renkte koyun yünlerinden yapılmaktadır. Çeşitli renklerde boyanmış yünden desenlerle süslenmektedir. Urfa'nın en eski el sanatlarındandır. Keçeci Pazarında ve Keçeciler Hanında yapılmaktadır. Buralarda yapılan ham keçeler, daha sonra keçeci hamamına götürülerek göğüsle dövülmek suretiyle pişirilme ve son şeklini almaktadır.

BAKIRCILIK

Eskiden mutfak gereçleri bakırdan idi. Bu sanat dalı günümüzde kahve cezvesi, tepsi, mangal, sürahi gibi turistik eşyalara yönelmiştir.

Bakırcılık sanatı Hüseyiniye çarşılarında, Kazancı Pazarında ve Eski Arasa Hamamı yakınındaki sobacı pazarında sürdürülmektedir.

KUYUMCULUK

Yüzük, bilezik, gerdanlık ve küpe gibi altın ve gümüş takıların imal edildiği kuyumculuk sanatı Urfa'da çok eski bir tarihi geçmişe sahiptir.

Bu sanatta ilgili ürünler Yıldız Meydanı civarındaki ve Pamukçu Pazarındaki kuyumcu dükkanlarından satın alınabilir.

DOKUMACILIK

"Cülha" denilen dokuma tezgahlarında dokunan, "Yamşah" ve "Puşu" denilen baş örtüleri dokumacılık sanatının Urfa'daki en yaygın ürünleridir. Bu ürünler Gümrük Hanı yakınındaki Bedestende (Kapalı Çarşı)

satılmaktadır.

KÜRKÇÜLÜK

Kuzu derisinden yapılan kürkler ve yelekler Kürkçü Pazarında imal edilerek satılmaktadır.

BEDESTEN (KAPALI ÇARŞI)

Gümrük Hanının güneyine bitişik, Osmanlı döneminden kalma tarihi bir çarşıdır. Bu çarşıda mahalli kadın ve erkek giysileri, yaşmak, puşu gibi baş örtüleri satılmaktadır.

SİPAHI PAZARI

Bedestenin batısına bitişik kapalı bir çarşıdır. Bu çarşıda Halı, kilim, keçe gibi yaygılar ile Kürk ve Heybe gibi el sanatları ürünleri satılmaktadır.

5- ÖREN YERLERİ

Tarihi, paleolitik çağa kadar uzanan Urfa'nın çevresinde çok sayıda ören yeri vardır. Aynı yol güzergahında bulunan ve bir günlük turla gezilmesi mümkün olan Harran, Han-el Bağrur, Şuayb Şehri, Soğmatar Harabeleri ve Eyyüb Nebi Köyü Urfa'daki ören Yerlerinin en önemlileridir.

HARRAN:

Urfa'nın 44 km. Güneydoğusundadır ve yolu asfalttır. Her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen tarihi Harran Kenti, kendi adıyla anılan Harran Ovası merkezinde kurulmuştur.

Tevrat'ta Hârân olarak geçen yerin burası olduğu söylenilir. İslam tarihçileri kentin kuruluşunu Nuh peygamberin'in torunlarından Kaynân'a veya İbrahim Peygamber'in kardeşi Ârân'a (Hârân) bağlarlar. 13. yüzyıl tarihçilerinden İbn Şeddad, Hz. İbrahim'in Filistin'e gitmeden önce bu şehirde oturduğunu yazmaktadır. Bu nedenle Harran'a Hz. İbrahim'in kenti de denildiğini, Harran'da İbrahim Peygamberin evinin adını taşıyan bir mescidin, onun otu-rurken yaslandığı bir taşın var olduğunu söylemektedir.

Harran tarihiyle ilgili en doğru bilgiler arkeolojik kazılardan elde edilen buluntulara dayanmaktadır. Harran adına ilk defa, Külte-

pe ve Mari'de bulunan M. Ö. II. bin başlarına ait çivi yazılı tabletlerde "Har-ra-na" veya "Ha-ra-na" şeklinde rastlanılmaktadır. Kuzey Suriyede bulunan Ebla tabletlerinde ise Harran'dan "Ha-ra-an" olarak bahsedilmektedir. M. Ö. II. binin ortalarına ait Hitit tabletlerinde, Hitit'lerle Mitanni'ler arasında yapılan bir anlaşmaya Harran'daki, Ay Tanrısının (Sin) ve Güneş Tanrısının şahit tutulduğu belirtilmektedir.

Bu tarihi belgelerden anlaşıldığına göre, Harran adı 4.000 yıldan beri değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Harran adı, Sümer'ce ve Akat'ça "Seyahat kervan" anlamına gelen "Haran-u" dan gelmektedir. Bazı kaynaklar bu kelimenin kesişen yollar veya çok şiddetli sıcak anlamına geldiğini de kaydetmektedirler.

Gerçekten de Harran, Kuzey Mezopotamya'dan gelerek batı ve kuzey batıya bağlanan önemli ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı Harran, Anadolu ile sıkı ticaret ilişkileri bulunan Asur'lu tüccarların'da önemli uğrak yerlerinden biri idi. Anadolu'dan Mezopotamya'ya Mezopotamya'dan da Anadolu'ya olan ticaret binlerce yıl Harran üzerinde yapılmıştır. Bu da zengin ve köklü bir kültür birikiminin oluşmasına neden olmuştur.

Harran; Ay, Güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı eski Mezopotamya putperestliğinin (Sabiizm) önemli merkezi olması yönüyle de ünlü idi. Bu nedenlerdir ki Harran'da Astronomi ilimi çok ilerlemiştir.

Urfa'nın Hristiyanlığın en önemli merkezlerinden biri haline gelmesine karşılık, Asur, Babil ve Hitit devirlerinden beri Harran'da süregelen Sabiizm varlığını M. S. XI. yüzyıla kadar sürdürebilmiştir. Bu nedenle Hristiyanlar Harran'a Putperest şehri anlamına gelen "Hellenopolis" adını vermişlerdir. Dünyadaki üç büyük felsefe ekolünden birisi "Harran ekolü" dür. Harranda birçok büyük .bilgin yetişmiştir. Devrin en büyük Matematikçilerinden, Tabiplerinden ve Yunan filozoflarının eserlerini Arapçaya çevi-

renlerden 821 doğumlu sâbit bin Kurra, Dünyadan Ay'a olan uzaklığı doğru olarak hesaplayan Battâni (Avrupalılar Albetegni veya Albatanius derler), Yunan filozoflarının maddenin bölünebilen en küçük parçasının (atom) parçalamamaz olduğuna dair iddialarını kabul etmeyen, oysa bölünmez kabul edilen bu parçanın müthiş bir enerji ile parçalanarak Bağdat gibi bir şehri yıkabileceğini söyleyen ve böylece Atom'un mucidi sayılan Cabir bin Hayyan, Din bilgini Şeyhülislam İbni Teymiye Harran'daki okullarda yetiştirmiş dünyaca ünlü bazı alimlerdir.

Emevi hükümdarlarından II. Mervan, Harran'ı devletin başkenti yapmıştır. Emevilerin Asya bölümü 750 yılında Abbasilere yenilerek Harranda sona ermiştir. Abbasi hükümdarı Harun Reşit zamanında kurulan "Harran Üniversitesi" dünyada büyük bir ün kazanmıştır.

Fatimiler, Zengiler, Eyyübiler ve Selçuklular gibi İslam Devletlerinin yerleşmelerine sahne olan Harran, 1260 yılı başlarında Moğollar tarafından işgal edildi. 1270 yılında Moğollar burayı ellerinde tutamayacaklarını anlayınca Harran'ın Camiini, surlarını ve kalesini yıkıp yakarak kenti tahrip ettiler. Bundan sonra Osmanlı döneminde dahi Harran eski parlak günlerine bir daha dönemedi.

Harran, Cüllab ve Deysan ırmaklarının suladığı bir ovada kuzey Mezopotamya'da kurulmuştur. Harran ovası bir ağ gibi su kanalları ile örülmüş bir tarım sahası idi. 1184 yılında Harran'ı ziyaret eden seyyah İbni Cübeyr, burasının gölgelik ve ağaçlık olduğunu, çeşitli meyve ve sebzelerin yetiştiğini yazmaktadır. Uzun süren bir kuraklık sonucunda da harap olduğunu söylemektedir.

13. yüzyıla ait seyahatnamelerde Harran'da 4 medrese (Üniversite), bir Hastahane, 1 düşkünler yurdu ve 8 hamamın bulunduğundan söz edilmektedir.

Bugün Cüllab ve Deysan ırmakları kurumuş olduğundan, Harran sudan ve yeşilden mahrum bir ovanın ortasında 5000 yıllık

tarihi ile ayakta durmaktadır. Tipik evleri, höyüğü, kalesi, şehir surları ve çeşitli mimari kalıntıları, geceleyin gök yüzünde pırıl pırıl yıldızları ile turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Atatürk Barajı ve Urfa Tünelleri vasıtasıyla Harran Ovasına akatılacak olan Fırat Nehri, Harran'ı tarihteki yeşil ve verimli günlerine kavuşturacaktır.

HARRAN'IN GÖRÜLMEMEYE DEĞER ESERLERİ:

HARRAN EVLERİ

Harran'ın turistler tarafından en çok ilgi çeken yanı küllah biçimindeki konik kubbeli tipik evleridir. Harran denilince hemen bu evler akla gelir. Harran evlerinin oluşturduğu ilginç mimari dokuya dünyanın hiç bir yerinde rastlanılmamaktadır. Harran harabelerindeki antik mimari kalıntılardan toplanan tuğlalarla köylüler tarafından yapılan bu evler, kare bir alanın üzerini örten küllah biçiminde bir kubbeden oluşmaktadır. Yanyana gelen tek kubbe iç kısımda kemerlerle birbirlerine bağlanmış ve içeride geniş bir oturma mekanı elde edilmiştir. Bölgenin iklimine uyumlu olan bu evler yazın serin kışın sıcaktır.

Harran'ın bu evlerinde tavukların daha çok yumurtladığı, at gibi bazı hayvanların daha uysal olduğu, kuru soğanların daha çabuk filizlendiği, yiyeceklerin bozulmadığı halk arasında söylenmektedir.

ŞEHİR SURLARI

Harran'ı çevreleyen, yaklaşık 4 km. uzunluktaki şehir surları bugün görülebilir bir şekilde ayakta durmaktadır. 187 adet burcu bulunan surların; Batıda Halep Kapısı, kuzeyde Anadolu Kapısı (Rum Kapısı), doğuda Aslanlı Kapı, Musul Kapısı ve Bağdat Kapısı, güneyde Rakka Kapısı olmak üzere toplam 6 kapısı vardır. Bu kapılardan Halep Kapısı ayakta olup diğerleri yıkılmıştır.

HARRAN KALESİ

Kentin güneydoğusunda yer alan Harran Kalesi şehir surlarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Çeşitli dönemlerde hükümdarlık

sarayı olarak kullanılan üç katlı kale yer yer yıkılmış bir durumdadır. 1059 yılında İslam Devletlerinden Fatimiler tarafından restore edilerek yenilenen Harran Kalesinin esas inşa tarihi bilinmemektedir.

HARRAN ULU CAMII

Harran Höyüğü'nün kuzey doğu eteğinde yer alan Ulu Cami, Emevi Hükümdarı II. Mervan tarafından 744-750 yılları arasında yaptırılmıştır. Bazı kaynaklarda "Cami-el Firdevs" (Cennet Camii) veya "Cuma Camii" olarak da geçer. Harran Ulu Camii Anadolu'nun en eski, en büyük ve en zengin taş süslemeli camii idi.

Mihraba paralel üç sütun sırasıyla dört sahına ayrılmış olan caminin kubbesinin bulunmadığı, üzerinin tamamının ahşap çatıyla örtülü olduğu, bir yangın neticesinde bu örtünün çöktüğü arkeolojik kazılardan elde edilen buluntulardan anlaşılmıştır.

Bugün caminin kitabeli doğu duvarı, kible duvarı, mihrabı, cami iç mikânına giren orta kemeri ve kare gövdeli minaresi ayakta durmaktadır. Zengin taş süslemeli çok sayıdaki sütun başlığı ve kemer taşları gibi mimari parçalar caminin kalıntıları arasındadır.

ŞEYH HAYAT-EL HARRANI TÜRBESİ

Şeyh Hayat-el Harrani 12. yüzyılda yaşamış İslam ermişi ve alimlerinden biridir. M. S. 1185 tarihinde Harran'da vefat edince türbesi 1195 tarihinde Harran surlarının kuzeybatı dışarısındaki mezarlığa inşa edilmiştir. Türbe çok sayıda yerli ziyaretçi çekmektedir. Hz. İbrahim'in babası Azer (Tareh)'in de buraya defnedildiği söylenmektedir.

HARRAN HÖYÜĞÜ

Harran kentinin ortasında yer alan höyükte, ilk arkeolojik araştırmalara 1951 yılında Türk-İngiliz ortak çalışmalarıyla başlanılmıştır. O tarihten 1983 yılına kadar bu tarihi kent arkeologların gözünden ırak olmuştur.

1983 yılında arkeolog Dr. Nurettin Yardımcı başkanlığındaki bir heyetle arkeolojik kazılara yeniden başlanılmıştır. Harran Höyüğünde M. Ö. III. binden M. S. 13.

yüzyıla kadar çeşitli buluntulara rastlanılmıştır. Bu buluntuların içerisinde en önemlisi Babil Kralı Nabonid dönemine ait olan çivi yazılı keramik parçalarıdır. Bu keramiklerde Kral Nabonid'den ve Harran'daki Sin Mabe-dinden bahsedilmektedir. Kazılar halen devam etmekte olup bulunan eserler Urfa Müzesinde teşhir edilmektedir.

HAN-EL BA'RÜR KERVANSARAYI

Selçuklu dönemine ait olan bu kervansaray Harran ören yerinin 20 km doğusunda Göktaş köyünde bulunmaktadır. Yolu şose olup otomobil ve otobüsle gidilebilir.

Tamamı 65X66 m.'lik bir alan üzerine inşa edilmiştir. Kervansaray'ın kuzey cephesindeki portal kitabesinde 1128-1129 tarihinde El Hac Hüsameddin Ali Bey İmad Bin İsa tarafından yaptırıldığı yazılıdır.

Ticaret kervanlarının konaklaması için inşa edilmiş olan Han-el Barür klasik Selçuklu kervansarayları planındadır. Kervansaraya giriş kuzey cephesindeki anıtsal portaldan olmaktadır. Giriş eyvanının sağında mescit, solunda muhafız odası bulunur. Karem avlunun etrafı ahırlar, kışlık ve yazlık odalarla çevrilmiştir. Kuzey batı köşesinde ise hamam bulunmaktadır.

Düzgün kesme taşlardan bir kale görünümünde inşa edilmiş olan bu tarihi yapı günümüzde harab bir durumdadır.

ŞUAYB ŞEHRI

Harran'a 45 km., Han-el Ba'rür Kervansarayına 25 km. mesafede tarihi bir kent kalıntısıdır. Yolu şosedir. Otomobil ve otobüsle gidilebilir. Buradaki yüzlerce kaya mezarı üzerine kesme taşlardan yapılar inşa edilmiştir. Bu yapıların bazı duvar ve temel kalıntıları günümüze kadar gelebilmiştir. Oduka geniş bir alana yayılan bu tarihi kentin etrafı yer yer izleri görülebilen surlarla çevrilidir.

Şuayb Şehri harabeleri arasındaki bir mağarı ev, Şuayb Peygamberin makamı olarak çok sayıda ziyaretçi çekmektedir.

SOĞMATAR

Harran'a 60 km., Şuayb Şehrine 15 km. mesafededir. Yolu şosedir. Otomobil ve otobüsle gidilebilir. M. S. I. ve II. yüzyılda iskan edilmiştir. Soğmatar'da bir höyük ve bunun üzerinde M. S. II. yüzyıla ait kalenin duvar ve burç kalıntıları ile köy içersinde tapınak kalıntıları bulunmaktadır.

Kökü Harran Sin kültürüne dayanan Sabilizmin ve baştanrı Marilaha'nın kült merkezi olduğu bilinen Soğmatar ören yerinin en önemli kalıntısı baştanrı ve mukaddes gezegenlere ibadet edilerek kurban kesilen açık hava mabedidir. Kayadan oyma bu mabedin duvarlarında o dönemden kalma yazılar ve gezegenleri tasvir eden insan rölyefleri bulunmaktadır. Ayrıca kalenin batısında bulunan tepe üzerindeki kayalara tanrıları tasvir eden insan rölyefleri ve yazıları işlenmiştir.

Soğmatar'da Roma devrine ait çok sayıda kaya mezarı bulunmaktadır. Ayrıca köyün kuzeybatı kesimindeki tepeler üzerinde üç tane anıtsal mezar bulunmaktadır.

EYYÜB NEBİ KÖYÜ:

Soğmatar'dan Urfa-Mardin yoluna çıkılır. Viranşehir'e 5 km. kala kuzeye sapılır. Buradan 15 km. stabilize yol ile Eyyüb Nebi Köyü'ne ulaşılır. Burada Eyyüb Peygamber Türbesi, Hanımı Hz. Rahime Türbesi ve Hz. Elyasa' Peygamber Türbesi bulunmaktadır.

AYN-ELÜRUS

"Düğün Gözü" anlamına gelen bir su kaynağı ve gölcüktür. Urfa'nın 50 km. güneyinde, Harran'ın 20 km. güney batısında, Akçakale ilçesindedir. Yolu asfalttır. Yarı Türkiye'de diğer yarı Suriye'de kalmış olun bu su kaynağı vaha görünümündedir. Hz. İbrahim ile Sare Haleb'e geçerken bu konaklama yerinde evlenmişlerdir. Bu nedenle buraya Düğün gözü anlamında Ayn-elürus denilerek halk arasında anlatıl gelmiştir. Gölün bir diğer adı ise "Aynhalilür-rahman" dır. Bu da Halil-ür Rahman kaynağı ve gözü demektir.

ÇAR MELİK KERVANSARAYI

Suruç ilçesine bağlı Aligör (Onbirnisan) köyünün kuzeyinden Bozovaya giden yolun 10. km.'sinden batıya sapılır, 4 km. sonra Çar Melik Kervansarayının bulunduğu Çar Melik (Büyük Han) köyüne ulaşılır. Yolun 14 km.'si stabilize olup otomobille gidilebilir.

Bu anıtsal eser, Ticaret kervanlarının konaklaması için Selçuklular devrinde yapılmıştır. Ancak kitabesi bulunamadığından kesin inşa tarihi bilinmemektedir.

43. 80x36.30 m. ölçüsünde bir avlunun etrafını çevreleyen ahırlar, kışlık ve yazlık odalardan meydana gelmiştir. Kervansarayaya giriş, kuzey cephesinin ortasındaki eyvandan olmaktadır. Bu giriş eyvanı ve avlunun etrafını çevreleyen mekânların büyük bir kısmı bu gün yıkılmış durumundadır.

DEYR YAKUB

(YAKUB KİLİSESİ)

Halk arasında "Nemrut Tahtı" olarak bilinir. Eyyüb Peygamber Makamının güney batısındaki dağlık bölgededir. Araç yolu yoktur. Eyyüb Peygamber Makamından yürüyerek 45 dakikada gidilebilir.

Burada, eski bir putperest tapınağı, Kaya Mezarları, Sarnıçlar ve bir anıt mezar vardır. M. Ö. I. yüzyıla ait bu anıt mezarın üzerindeki kitabe; Abgar Manu oğlu Aryo'nun karısı Ameşşemes adına yaptırıldığı yazılıdır.

6- LOKANTALAR VE YEMEKLER

Lokantalar, Belediye, Binası civarındadır. Buradaki Sümer lokantası, Eyvan lokantası ve Çiftlik lokantası tavsiye edilebilir. Bu lokantalarda Urfa'nın özel yemeklerinden Patlıcanlı kebab, Domatesli kebab, Kuşbaşı kebab, Saç kavurması, Lahmacun (Kiymalı ekmek) yenilebilir. Ayrıca Urfa'ya ait özel bir tatlı olan "Peynirli kadayıf" çok güzeldir.

Urfa'ya ait özel kavrulmuş ve tuzlu fıstık hediye olarak götürülebilir. Bu fıstık, Sarayönü semtindeki şekerçi dükkanlarında satılmaktadır.

CONTENTS

I - HISTORY OF URFA

II- WHY THE CITY OF PROPHETS?

Abraham

Job

Şuayb (Jethro)

Elija

Noah

Moses

Lot

III- SIGHTSEEING IN URFA

The Museum

Ulu Mosque

Rızvaniye Mosque

Halil-ür Rahman Mosque

Eyyübi Madrasah (Theological College) and the Fountain of Firuz Bey

The Urfa Citadel and Defensive Walls

Lakes Aynzeliha and Halil-ür Rahman

The Cave of Abraham's Birth and The Mevlid-i Halil Mosque

The Place and Well of Job

Karakoyun Stream and its Bridges

The Hızmalı Bridge

The Roadmark Fountain (Yolgösteren Çeşmesi)

Monument to the Citizens of Urfa Killed in WW1

Traditional Urfa Houses

Noteworthy Houses of Urfa

The House of Hadji Hafızlar (The State Gallery of Fine Arts)

The Mansion of Sakıb

Public Baths

Caravanserais

The Customshouse Caravanserai

IV- HANDICRAFTS AND BAZAARS

Felt-makers

Coppervare

Jewelry

Woven Goods

Sheepskins>

The Covered Bazaar

The Sipahi (Cavalry) Bazaar

V- ANCIENT RUINS

Harran

Sightseeing in Harran

The Houses of Harran

The City Walls

The Harran Castle

Harran's Ulu (Great) Mosque

The Tomb of Sheik Hayat-el Harrani

The Harran Tumulus

The Han-el Ba'rür Caravanserai

The City of Şuayb

Soğmatar

The Village of Eyyüb Nebi

Ayn-Elürus

The Çar Melik Caravanserai

Deyr Yakub (The Church of Jacob or the Throne of Nimrod)

The Atatürk Dam

VI- RESTAURANTS AND LOCAL DISHES

Practical Information

Handy Telephone Numbers

I- THE HISTORY OF URFA

Research on the early history of Urfa has been carried out at the surface and also in a set of tumulusi to be inundated by the reservoir behind Atatürk Dam. The findings show that tihs history dates back to the Paleolithic Age (500,000 - 8,000 B.C.) The same excavations have brought to light many artifacts from the Neolithic (7250 - 5500), Chalcolithic (5500 - 3200) and Bronze (3200 - 1800) Ages (all dates B.C.)

Undocumented claims would put the founding of the city at the time of the prophet Idris or, after the Flood, at the time of Noah.

The Urfa region at various periods was under the rule of the Sumerians, Akkadians and Hittites; the Babylonians and Chaldeans; the Hurrian and Mitannians; the Arameans and Assyrians; and the Medes and Persians. It is thought that it is Urfa which is referred to in Hittite documents as Ursu, and by the Assyrians as Ruhua. Certainly the city has known many names: Ur, Chaldean Ur, Harran Ur, Orhei, Orhay, Vurhai, Edessa (under Rome), Diyar Mudar, Ruha, Reha and of course Urfa. Recently it was renamed a further time as Şanlıurfa.

Alexander became ruler of Urfa during his eastern campaign in 332 B.C., starting a period in the city's history that would end with the Osroane Kingdom in 132 B.C. This kingdom lasted until around A.D. 250, and is of great importance from a Christian viewpoint. The Osroane king Abgar Uko-mo (Black Abgar) was among the first kings to be officially converted to the new religion, and in fact corresponded with Jesus and invited him to come to his kingdom to spread the faith. Jesus thereupon sent to the king a handkerchief which, after he had wiper himself with it, miraculously bore the image of his face. He also sent a letter blessing the city, for which reason Urfa even today is known to Christians as "the Blessed City." Many believe that the hand-

The Osroane King Abgar Uko-mo

kerchief is sacred and that it shielded Urfa from her enemies for long years. In A.D. 944 Ioannes Kırkuas, commander of the Byzantine armies of the east, marched on Urfa, gained possession of the handkerchief, and carried it back with great ceremony to Constantinople.

As it had been converted to Christianity during that religion's earliest years, so Urfa took to Islam very early, in A.D. 639. The city knew a number of pilitical and religious movements until it was besieged by the Seljuk Sultan Alparslan in 1071. Then in 1098 the Crusaders made it a county. In 1144 Imadeddin Zangi gained rule of Urfa, as did Selahaddin Eyyübi in 1182.

After being sacked by the Mongols in 1240 and 1250, the Urfa region was utterly devastated by the armies of Hülagü Khan in 1260.

In 1404 the city came under the rule of the White Sheep Turks, and in 1514 of the Safevid Dynasty. In 1517 it became part of the Ottoman Empire.

This was to be a lasting rule; only on March 24, 1919 was it disturbed by the occupation of the British, which was superseded on October 30th of the same year by the occupation of the French. The resistance against this ended in victory for the people of the city, on April 11, 1920.

II- WHY THE CITY OF PROPHETS?

ABRAHAM

Nimrod dreamed that he would lose his kingdom. Priests interpreting this dream told him it meant a child would be born that year who would put an end to idolatry and abolish the kingdom; whereupon Nimrod ordered all children born in that year to be put to death, and also the children who were still in their mothers' wombs. Nuna at that time was carrying Abraham, but she kept her pregnancy secret and gave birth in a hidden cave, where Abraham lived until he was seven years old, at which time he came down to his father's house. When he was grown he determined to wage battle against Nimrod and the idolatry of the people. He brought the message that there was only one God, and that the idols were not to be worshipped.

Nimrod commanded that Abraham be taken, and from the hill where the Urfa citadel now stands had him hurled by catapult into a bonfire. Then God spoke, saying, "Oh fire, be cool and nurturing for Abraham." And the fire became water, the burning logs fish, so that Abraham fell unharmed into a pleasant rose garden.

People from all over the world now come to visit the two lakes at this spot, Halil-ür Rahman and Aynzeliha, in which swim sacred fish. The cave where Abraham was

born, now within the Mevlid-i Halil Mosque, also receives visitors.

JOB

Job lived peacefully in Urfa, but God wished to test his devotion and visited him with disasters. His lands, his goods and his children were all taken from him, and then God afflicted him with terrible disease so that he lay in a cave covered by crawling worms. Despite all of this suffering, Job remained faithful to God, continuing to worship Him and to give thanks. And indeed God ultimately relented and returned to him his health, his land and his goods. Thus the name of Job has come down to our day as a symbol of patience.

The cave where Job lay ill and the well containing the water that he washed in to find a cure are in Urfa's district of Eyyüb Peygamber (The Prophet Job).

The tomb of Job is in the village of Eyyüb Nebi 20 kilometers from the county seat (ilçe) of Viranşehir not far from Urfa. This single village has the tombs of three prophets: that of Job, that of his wife Rahime, and that of Elija.

Mousoleum of Rahime

Mausoleum of Prophet Eyyub

Mausoleum of Prophet Elija

ELIJA

A time came when Elija wished to visit Job. After many years of searching he drew near Job's village without realizing it. The Satan appeared to him and said that the man he sought was far away. By this time Elija was an old man. He prayed, and God took his soul. Thus with less than a mile to go he died without having seen Job, and he was buried on that spot. The place of his burial can be visited today.

ŞUAYB (JETHRO)

Belief has it that the prophet Şuayb lived in the historical city of Şuayb, 85 kilometers east of Urfa. In the ruins of this city there is a cave home visited as the place of Şuayb's dwelling. (See under the City of Şuayb)

V KUTUPHANESİ	
0163	15

NOAH

It is believed that after the Flood Noah's ark landed on Mount Cudi between Urfa and Ceylanpınar (Res'ulayn). Indeed, the mountain has an unusual surface reminiscent of waves, and the people of the region are firm in their belief on this subject. The spot is in the vicinity of Soğmatar and Şuayb.

MOSES

In the historical city of Soğmatar, today known as the village of Yağmurlu, one may visit the well of Moses and a spot known as the mark of his rod.

LOT

Lot was the son of Abraham's brother Harran. He moved away from his homeland together with Abraham, and was sent as a prophet to Sodom.

Stone relief in Urfa Museum (Assyrian Period)

*Stele of Nabonid in Urfa Museum
(Bablonian Period)*

III- SIGHTSEEING IN URFA THE URFA MUSEUM

This museum is in the Şehitlik district of town. On its ground floor at the entrance are displayed stone artifacts from the ages of Assyria, Babylon and the Hittites. Perhaps the most interesting is a stele found in Harran and dated as belonging to the period of the Babylonian King Nabonid. It shows Nimrod praying to the sun, moon and stars.

In the second and third halls one may see blades, stone idols, and vessels from the Neolithic (7250-5500 B.C.); fired ceramics, seals, pithoses and necklaces from the Chalcolithic; and a whole range of artifacts from the Old Bronze Age (3200-1800 B.C.); including fired clay statuettes of animals, metal objects, jewelry, and idols.

The upper floor is devoted to the ethnography of the region. Here there are costumes, silver and bronze jewelry, handicrafts, ornate doors and window shutters from Urfa homes, works of calligraphy, handwritten copies of the Koran, and glass ware.

THE ULU (GREAT) MOSQUE †

Ulu (Grand) Mosque

This is one of the oldest mosques in the city of Urfa. Records indicate that it was built to replace a church, itself an ancient synagogue taken over by the Christian faith in the 5th century. Officially designated as St. Stephen's, it was known as The Red Church because of its many red marble columns. Still standing are the walls of the church courtyard, several columns and capitals, and an octagonal belltower now in use as a minaret.

Because the usual inscription panel is lacking we do not know exactly when or by whom the mosque was built. Those panels which are present give only the dates of restoration and repair. We may, however, speculate that it was built between 1170 and 1175 during the time of the Zangids, for in plan it resembles the Ulu Mosque in Aleppo, remodeled by Nurettin Zangi.

HASAN PADISHAN MOSQUE †

This mosque is of the type having several equal-sized domes. It was built in the latter 15th century by Sultan Uzun (Tall) Hasan of the White Sheep Turks, to stand adjacent and west of the Toktemur Masjid.

The three domes are ranged along the wall facing Mecca and joined by squinches to cover a mosque having a rectangular plan. At the center the domes rest on four pillars, at the west and east on pilasters, and on the north and south are supported by the walls themselves.

The Minaret of Grand Mosque

Domes of Hasan Padishah Mosque

The place of congregation is covered by eight cross vaults resting at the front on pillars. The easternmost section puts one immediately before the Toktemur Masjit. The polygonal minaret at the north of the courtyard has a single balcony and was restored in 1859 by Halil Bey.

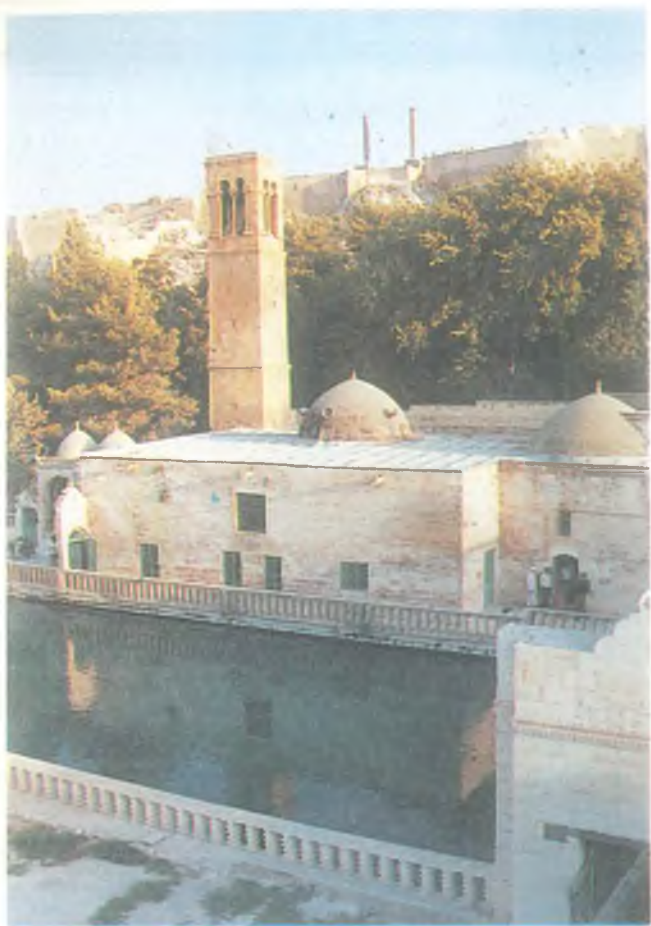
RIZVANIYE MOSQUE

This mosque, along the northern shore of Lake Halil-ür Rahman, was built in 1716 by the Ottoman Governor to Rakka, Rızvan Ahmet Pasha. Three sides of the courtyard are defined by the rooms of a madrashah (theological college).

This mosque too has a rectangular plan, and is covered by three domes ranged along the wall containing the mihrab or niche showing the direction of Mecca. The place of congregation, in three sections, is covered by three domes flanked on the east and west by half-domes.

Rızvaniye Mosque

*Halil-ür
Rahman
Mosque*

HALIL-UR RAHMAN MOSQUE

Situated at the southwestern corner of the lake bearing the same name, this mosque is a complex including a madrasah, cemetery, and the place where Abraham fell when cast into the fire.

An inscription panel, on the square minaret at the southeast corner, tells us that the mosque was built in 1211 at the command of Melik Eşref Muzeffereddin of the Eyyübis. In all likelihood it was erected on the site of the Byzantine Church of Mary, although some would claim for it an older date, saying that it was built in the time of the Cailiph Me'mun on the spot where Abraham lived.

Rızvaniye Mosque by night

**THE EYYUBI MADRAHAH
(THEOLOGICAL COLLEGE)
AND THE FOUNTAIN OF
FIRUZ BEY**

All that is left of the Eyyübi Madrashah, which was east of and adjacent to the Ulu

Firuz Bey Fountain

Mosque, is an inscription panel setting the date of construction at 1191. The madrasah which stands on the spot today was built in 1781 by Nakibzade Hadji Ibrahim Efendi. It has a single exedra, on the east end of which is a vaulted, and on the west end a domed chamber. The the west of the latter is another chamber which was in al likelihood the madrasah library.

On the south wall of the madrasah is a fountain built at the behest of Firuz Bey in 1781.

Eyyübi Madrashah

THE URFA CITADEL AND DEFENSIVE WALLS †

These are on a hill south of Lakes Halil-ür Rahman and Aynzeliha, in the south-western quarter of the city. The citadel is surrounded on three sides by a moat carved out of rock, while the northern side is a steep rock face. This is the hill from which Nimrod had Abraham cast into the flames.

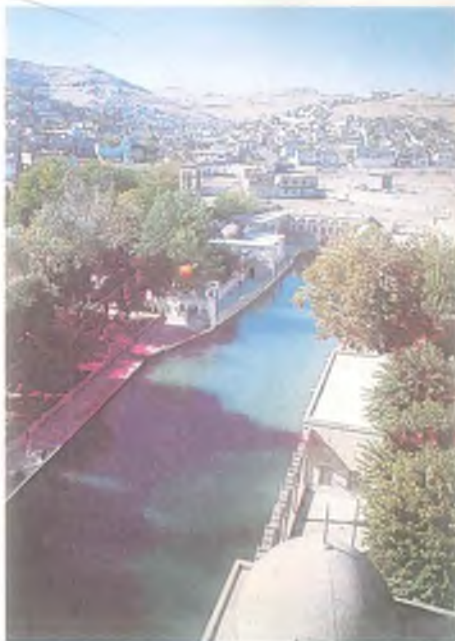
It is speculated that the citadel was constructed in the years 812-814, when the citadel walls were being rebuilt. Cut stone tombs tell us that the southern moat was built over stone tombs from the 3rd century A.D.

There are two corinthian columns in the citadel, the easternmost of which bears on its northern face an inscription in the Syriac language: "I am Eftuha, son of the sun; I had the statue on these columns carved for Queen Shalmet the daughter of King Mano." Since King Mano reigned from 240 to 242 A.D., it would seem that these columns were erected long before the building of the citadel in 812-814.

There are a number of Byzantine and Islamic structures in the citadel, and inscription panels on the northern, southern and eastern walls recounting the various repairs undergone in the times of the Crusaders, the Seljuks, the Eyyübis, the Mamelukes, the White Sheep Turks and the Ottomans.

The defensive walls surrounding the city were intact until about 50 years ago. The Harran Gate, the Mahmutoğlu Tower by the Bey Gate, and several sections of the walls are still standing, along with the remains of certain watchtowers. It is not known when these walls were put up, although there is mention of them in records dating from the 6th century A.D.

Study of various sources indicates that there were six main gates to the city: the Sakıbin, Su (Water) and Batı (Western) gates on the west; the Samsat and Saray

Lake Halil-ür Rahman

(Palace) gates on the northwest; The Beg (Bey) and Su gates on the east; and the Harran gate on the south.

LAKES AYNZELIHA AND HALIL-ÜR RAHMAN †

These two lakes to the southwest of the city, known as the spot where Abraham fell when he was cast into the flames, are visited by more people than any other place in the Urfa vicinity, thanks to their story, their sacred fish, and the historical monuments and relics that surround them.

Part of the appeal of Lake Halil-ür Rahman are its two mosques, Rızvaniye Mosque along its northern edge and Halil-ür Rahman Mosque at its southwestern corner, the latter including a madrashan (theological college).

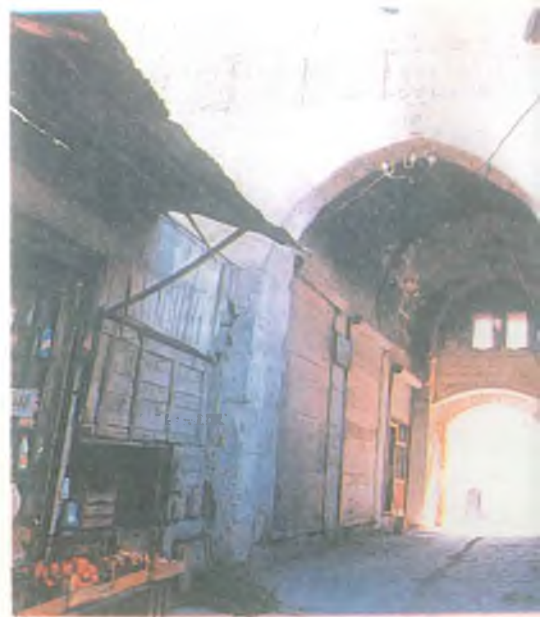
It is told how Abraham, preaching against the oppressive rule of the time and against the idolotry then practiced - he taught that there was one god -, drew upon himself the wrath of King Nimrod,

The Columns of Urfa Citadel

The Pavlion and the Citadel

Harran Gate

*The
City
Wals
from
the
Bey
Gate
Towers.*

who com manded him to be cast into the flames from the hill where the citadel now stands. As Abraham fell God spoke, saying "O fire, be cool and nurturing for Abraham;" whereupon the fire turned to water and the burning logs to fish, and the prophet came down unharmed in a rose garden. They also say that Nimrod's daughter Zeliha, believing in the new creed of Abraham, cast herself after him into the fire. The spot where she fell is now Lake Aynzeliha.

A View of the Citadel from the Lake Aynzeliha

The fish in both lakes are considered sacred by the local people, and are protected. Of course they are never eaten.

THE CAVE OF ABRAHAM'S BIRTH AND THE MEVLID-I HALIL MOSQUE

The cave of Abraham's birth is just 100 meters east of the two lakes, enclosing the

The healing waters and the cave where Prophet Abraham was born

The entrance cave where Prophet Abraham was born

courtyard of the Mevlid-i Halil Mosque. In this cave Abraham stayed until he was seven years of age. A spring wells up here with water thought to be helpful in curing a number of diseases.

During the Ottoman period a small mosque was built beside this cave in memory of the prophet Abraham. It was given the name Mevlid-i Halil. Because it is so small, it began to prove inadequate to the thousands of visitors, so that in 1986 a larger mosque was erected beside it.

Mevlid-i Halil Mosque

+ THE PLACE AND WELL OF JOB

The cave where Job suffered, and the well in whose holy waters he washed and was cured, are in the Eyyüb Peygamber (The Prophet Job) quarter of Urfa. Job, the symbol of patience, suffered the severest illness in this cave for seven years.

In A.D. 460 the bishop Nona discovered that the water of Job's well had a curative effect on leprosy. A hospital for lepers was built here and the patients treated solely by washing in this water.

There was a handkerchief which miraculously received the impression of Jesus' face when he wiped himself with it. This Jesus sent to the King of Urfa, but it was stolen by a thief and thrown into the well of Job. The incident was recounted as follows by the head of the Syriac Church, Basil Bar Shumana, to the Islamic general Imadeddin Zangi when the latter took Urfa in 1145: "A visitor to Urfa stole Jesus' handkerchief and put it in his pocket. That night in the Kosmas monastery the handkerchief in the visitor's pocket began to give off light and radiance. Afraid of being burnt, the thief threw the kerchief into the well of Job, out of which then began to pour a

The well of Prophet Job

light like that of the sun. Thus the kerchief was found and restored to its proper place in the monastery." The same story is told locally of the two wells in the Ulu Mosque.

The cave where Prophet Job Stayed during his illness

KARAKOYUN STREAM

This stream, which is now dried up, used to be called the Deysan River. It flowed out of the west of Urfa through the city, and joined up with the Cüllap River in the plain of Harran.

There are a number of bridges over this streambed. Starting from the west we encounter the Hızmalı Bridge, the Millet Bridge, The Aqueduct, the Samsat Bridge (also known as the Eski or Old Bridge), the Hadji Kâmil Bridge, the Bridge of the Bey Gate (also known as the Kısas Bridge) and the Demir or Iron Bridge.

THE HIZMALI BRIDGE

This is one of the loveliest bridges over the Karakoyun. A popular legend has it that this bridge was constructed by Sakine Sultan, daughter of a Black Sheep Turk ruler (Kara = Black, Koyun = Sheep), while she was on a pilgrimage to Mecca. An inscription panel on the eastern face of the central pillar tells us that the bridge was repaired in 1843. The grave of Sakine Sultan is north of the aqueduct that crosses the streambed.

THE KARAKOYUN AQUEDUCT

This aqueduct lies between the Millet and Samsat Bridges. It was probably built at the behest of the Byzantine emperor Justinian in the year A.D. 525.

Karakoyun Aqueduct

Hızmalı Bridge

THE ROADMARK FOUNTAIN (YOLGÖSTEREN ÇEŞMESİ)

This fountain is north of the city of Urfa in a park at the junction of the highway to Gaziantep, Diyarbakır and Mardin. It was built in 1917 in memory of the men of Urfa who fought at Gallipoli (WW1).

The upper part of the monument has arrows showing the highways that lead to the Caucasus, to Ankara, and to Baghdad, and one for Mustafa Kemal Pasha Avenue that leads to the heart of town. The lower part comprises fountains on four sides.

MONUMENT TO THE CITIZENS OF URA KILLED IN WW1

This monument is in downtown, in front of the Government Building. It was erected in 1917 in memory of all citizens of Urfa who fought in WW1.

*The monument symbolizing the World
War I. Mortiers*

The Roadmark fountain

TRADITIONAL URFA HOUSES

These homes are palatial, and in their design reflect many influences and considerations. There is the climate, the use of calcareous stone, Islamic beliefs, a close-knit family life, and perhaps above all the fact that a woman's whole life was spent at home, which therefore had to be spacious and eminently livable.

The hot Urfa climate led to the building of courtyards, a winter and summer exedra, thick walls for the rooms and a vaulted rooftop covered with earth. The nearby mountains yielded stone that was easily worked, and so became a staple architectural material. In the mountains south and southwest of the city there are quarries and great caves that have been a source of stone for centuries on end.

The Islamic concept of privacy means that homes are constructed in two sections, one called the *selamlık* for male visitors and the other called the *haremlık* for female visitors. It is in the latter section that the household lives.

Yorgancı Street

Yorgancı Street

The *selamlık* has a small courtyard, one or two rooms, an exedra, a large stable for the horses of guests, and a toilet.

The *haremlık* is built on a more generous plan. There is usually an exedra to the north of the *haremlık* courtyard, facing south so that it receives the winter sunshine and having a winter room on either side. On the south side of the courtyard there will be another exedra, this one facing north so as to be cool in the summer-time. It has a summer room on either side.

The larder, kitchen and bath are grouped around the courtyard. One finds *hamams* or baths having as many as four marble basins, ad some with domes or a fountain for ablutions.

But in the homes of Urfa it is the exedra that has pride of place. Not only are they given the most space, but the ornamental stone work is most striking here, and sometimes one finds the ablutive fountain of the local Artuklu tradition. There are stone benches ranged along two sides, and a highly interesting touch is the air chimney at the rear end. It is connected to

At Pazarı Street

a kind of funnel on the roof, reminiscent of the stone niches which show the direction of Mecca in places of prayer, and draws down cool air in the summertime when this funnel is struck by the north or west wind.

We must remember that seven months out of the year in Urfa are hot. Thus the exedra is the central element of the floor plan in the traditional home, as it provides the coolest spot, and it is by the number of its exedras that an Urfa home is known. There are even some homes with none, but others have as many as four.

The courtyard, known in Urfa as the "hayat" meaning "life," also is of great importance in these homes. The surface is of smooth stone, while in the center will be a small pool, a well, and a stone trough. There may be one or a variety of trees, whether fig, mulberry, pomegranate, orange or other citrus, oleander or a vine. As it is considered a sin to throw out bread in any form, it is here that crumbs are scattered, much to the delight of the birds which hive in special rectangular niches in the walls around the courtyard, just below the roof.

Zincirli Street

Hacı Bekir Pabuççu's House

Nebo Hacı İmam's House

Abdülkadir Halkari's House

*Bedri
Pınarbaşı's
House*

Nebo Hacı İmam's House

A Wedding in Urfa House

ESPECIALLY NOTEWORTHY
HOUSES OF URFA

THE HOUSE OF HADJI

X HAFIZLAR (STATE GALLERY
OF FINE ARTS)

This house is in the Kara Meydan quarter of the city, just south of the post office. Divided into *haremlik* and *selamlık* sections (see above), it is in many ways typical of old Urfa homes. Built in 1888, this house has been restored and made into the State Gallery of Fine Arts.

Hadji Hafızlar House

X THE MANSION OF SAKIB

This mansion stands within the Halepli Gardens west of Lake Halil-ür Rahman. It was built in 1845, and was bought by the municipality together with the gardens when the latter were designated as city fair grounds.

The mansion was restored by the Urfa Municipality in 1985 at the insistence of the authors of the present book, and is now used as the offices of the April 11th Fair Grounds. The *hamam* or bath is interesting, being made up of three sections - for hot, tepid and cool air.

Hadji Hafızlar House

Sakib's Mansion

Felt-Maker's Bath

PUBLIC BATHS †

In Urfa there are eight public baths (*hamams*) left from Ottoman times. Their names are the Cıncıklı, Vezir, Şaban, Velibey, Eski Arasa, Serçe and Sultan Baths. All but the Eski Arasa are open to the public, from 4:00 A.M. to 10:00 A.M. for men and from 12 noon to 6:00 P.M. for women.

The Eski Arasa Bath, on the road from Haşmiye Place to Lake Halil-ür Rahman, is in disuse and great disrepair. Of the others, the most interesting is the Sultan bath in the Ucuzluk pazarı (Bargain Market) district. Adjacent to this bath on the east is the Keçeciler Hamamı (Feltmakers' Bath) where felt is actually boiled up for manufacture.

The Old Arasa Bath

*The
Barutçu
Caravanserai*

HANS (CARAVANSERAI) †

Of the many Ottoman caravanserais in Urfa, the best are the Gümrük Han (Customshouse Caravanserai), the Hacı Kâmil Han, the Mençek Han, The Topçu Han, the Bican Ağa Han, the Millet Han and the Barutçu Han.

The Customshouse Caravanserai

IV- HANDICRAFTS AND BAZAARS

Most of the handicrafts and Ottoman bazaars are grouped around the Gümrük Han (Customshouse Caravanserai).

FELTMAKERS †

Felt in Turkey is used to make a carpet-like spread for the floor. It is made from white and black sheep's wool dyed in various colors. Feltmaking is one of the oldest handicrafts in Urfa. The raw felt is taken to the feltmakers' bath to be boiled up and pounded to reach its final consistency and from.

† THE GÜMRÜK HAN (CUSTOMSHOUSE CARAVANSERAI)

This han or caravanserai is near Haşimiye Place, and was built in 1562 by Behram Pasha in the time of Suleiman the Magnificent. The Halil-ür Rahman Stream runs through its courtyard. On the second story there are tailors' and dressmakers' shops, while in the courtyard there are a number of teahouses.

.Making of the felt mats

Examples
of
Şanlıurfa
handicraft

Copper smith in Hüseyiye Bazaar

† COPPERWARE

Although in earlier times all cooking ware was made of copper, today it is found mainly in handled pots for Turkish coffee, trays, braziers, pitchers and other touristic ware.

The making of copper ware goes on in the Hüseyiye bazaars, the Kazancı Market, and in the sobacı (stovemakers') bazaar near the Eski Arasa Hamam (Bath).

The Hüseyiye Bazaar

The Hüseyiye Bazaar

JEWELRY

The making of such jewelry as rings, bracelets, necklaces and earrings in gold and silver has an ancient history in Urfa. To-day it is for sale in shops around Yıldız Place and in the Kinacı (Cotton Goods) Bazaar.

Women Ornaments - head dress

Young girls in traditional dresses

Yamşah (The head scarves)

Examples of Gold - Women Ornaments

WEAVING

Among the most prominent woven goods in Urfa are the head scarves known as "yamşah" and "puşu," made on a local type of loom caled the "cülha." The are sold in the Bazaar near the Gümrük Han (Customshouse Caravanserai).

The Weaver in the district of Boya hane

SHEEPSKINS

Sheepskin vests and other goods are manufactured and sold in the Kürkçü (Sheepskin) Market.

A furrier

Fur Coat

The Covered Bazaar (Bedesten)

THE COVERED BAZAAR

This historical Ottoman bazaar is next to the Gümrük Han (Customhouse Caravanserai) on the south. Here local costumes for both men and women are for sale, as are various cloths, kerchiefs and scarves.

A Carpet shop in Covered Bazaar

The Sipahi (Cavalry) Bazaar

THE SIPAHI (CAVALRY) BAZAAR

This is adjacent to the Covered Bazaar on the west, and is also enclosed. Here one may find carpets, *kilim* and felt rugs, sheepskins and saddlebags.

The Saddle-bag

Carpet Shops in Sipahi Bazaar

Carpet Shops in Sipahi Bazaar

A Kilim shop in Sipahi Bazaar

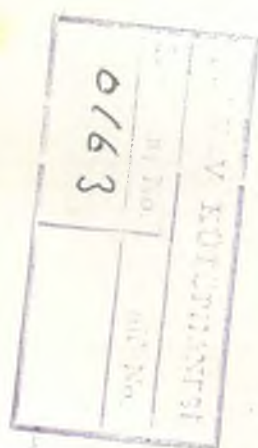
A kilim

Local costumes for Women in covered Bazaar

*A Shop
in
the
Covered
Bazaar*

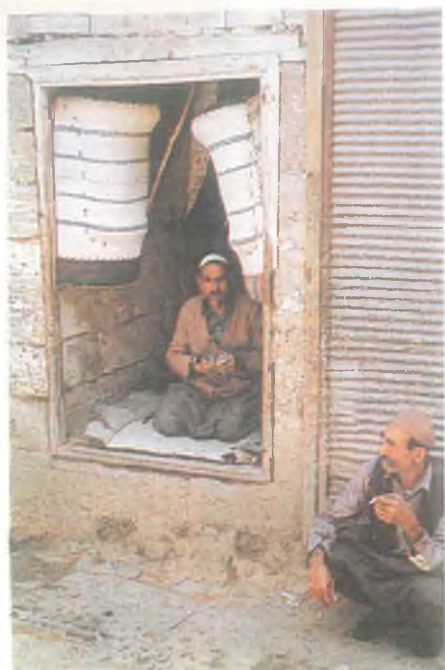

A Carpenter's Bazaar

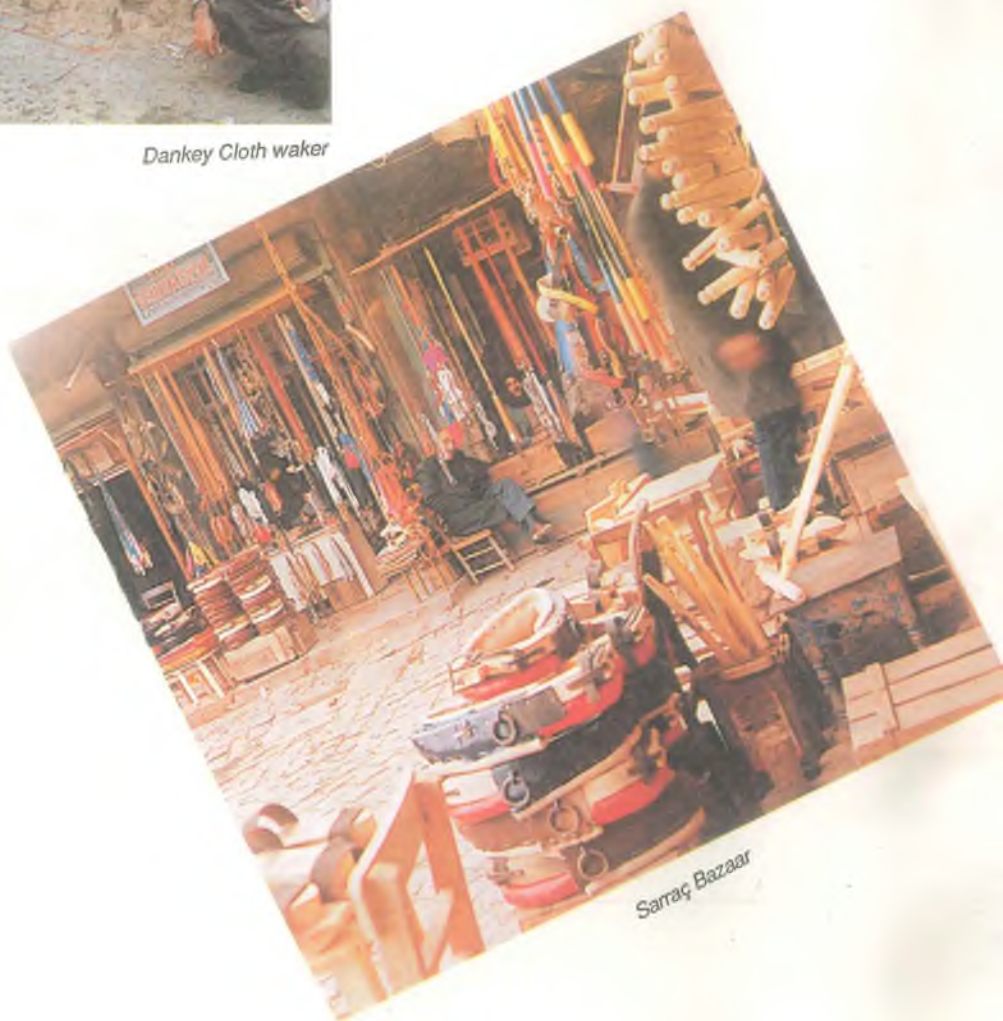
A Carpenter

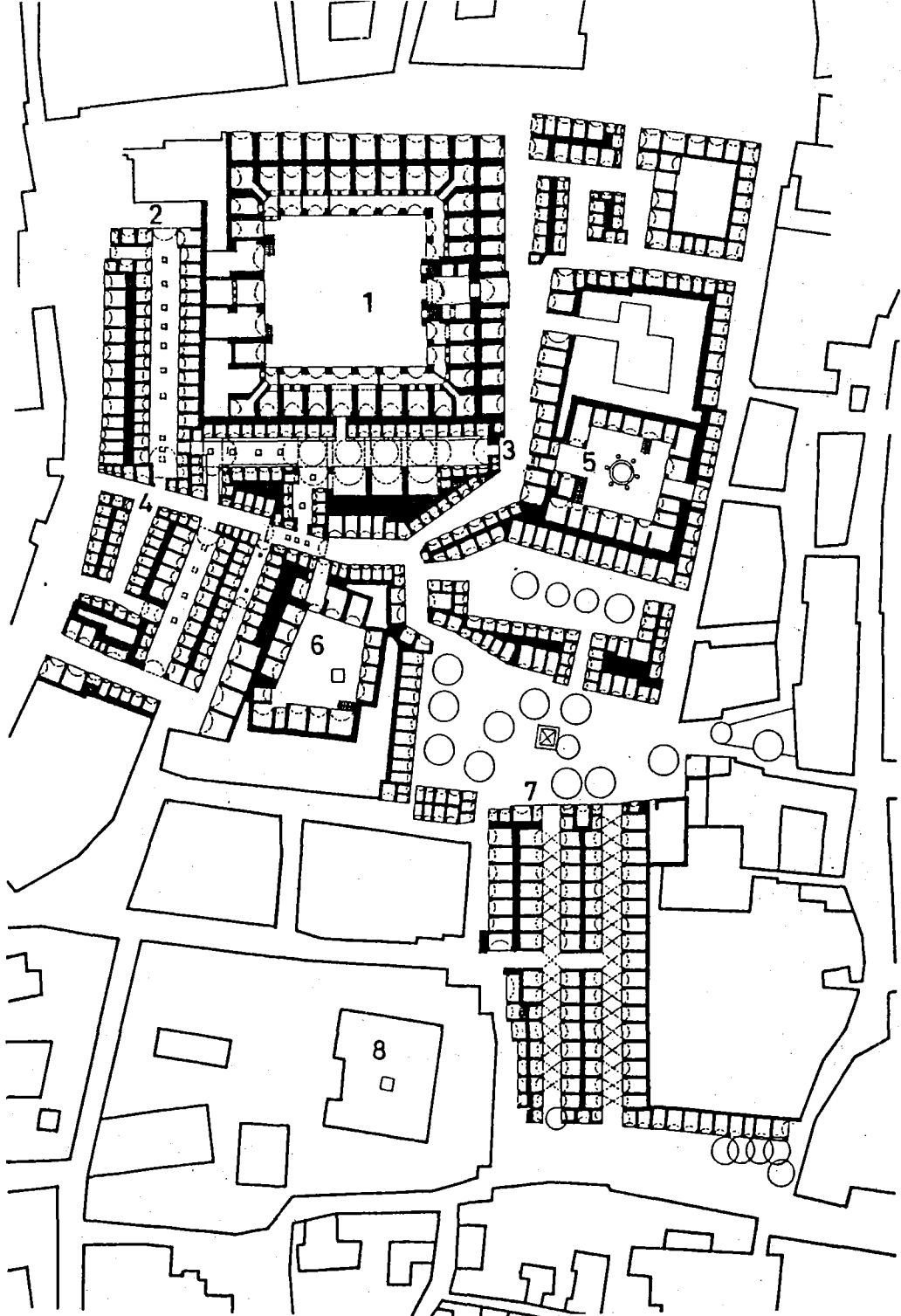
Dankey Cloth waker

Slippers and slippers

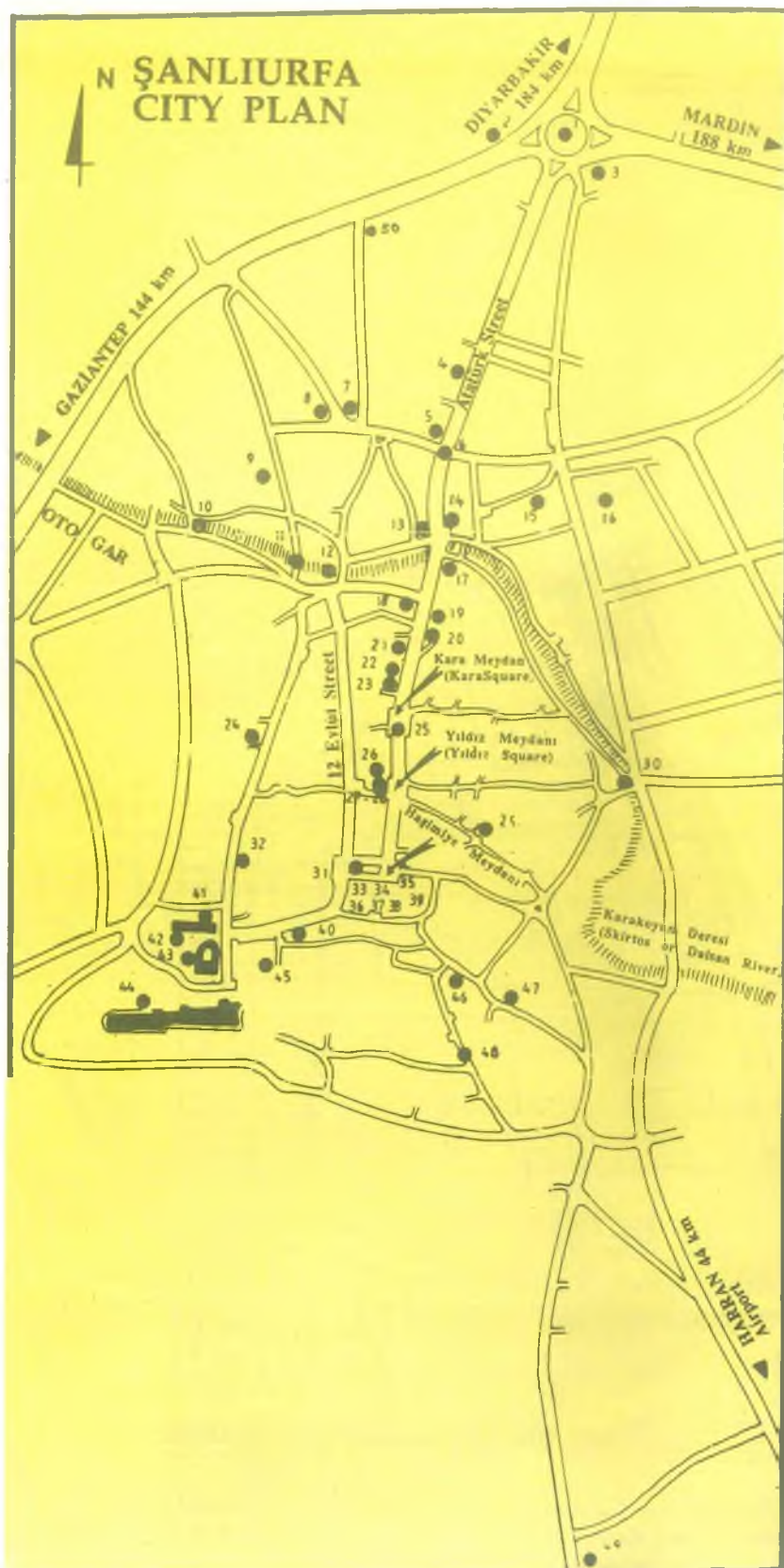
Saray Bazaar

THE HISTORICAL BAZAARS IN URFA

- 1- Customshouse Caravanserai. 2- Sipahi Bazaar. 3- Covered Bazaar. 4- Pamukçu Bazaar. 5- Hadji Kamil Caravanserai. 6- Mencek caravanserai. 7- Hüseyiniye Bazaar. 8- Barutçu caravanserai.

N ŞANLIURFA CITY PLAN

1. Mustafa Kemal Paşa Memorial Fountain
2. Petrol Station
3. Petrol Station
4. Turkish Airlines office and General satışs agency (THY)
5. Government Building
6. Memorial Monument of 1st World War Cemetery
7. Directorate of Culture and Tourism
8. Archaeological Museum
9. State Hospital
10. Hızmalı Bridge
11. Ali Saib Bey Bridge
12. Karakoyun aquaeduct
13. Mayor's Office (City Hall)
14. Harran Hotel
15. Circis Peygamber Mosque (Ancient church of St. Sergius)
16. Garages (motor car repair facilities)
19. Hotel Kapaklı
20. Vezir Bath
21. Yusuf Paşa Mosque
22. Post Office
23. Fine Arts Gallery
24. Fıfırlı Mosque (Ancient Church of the Twelve Apostles)
25. Hüseyin Paşa Mosque
26. Grand Mosque
27. Eyyübi Theological School
28. Police
29. Nimetullah Mosque
30. City Wall from the Bey Gate (towers)
31. Eski Arasa Bath
32. Selahattin Eyyübi Mosque (Ancient Church of St. John)
33. Sipahi Bazaar - Pamukçu Bazaar
34. Gümrük Hane
35. Pazar Mosque
36. Hüseyiniye Bazaar
37. Bedesten (Covered Bazaar)
38. Hacı Kâmil Hane
39. Keçeci (Felt) Bazaar
40. Hasan Padişah Mosque
41. Rızvaniye Mosque
42. Halil-ür Rahman Mosque
43. Halil-ür Rahman and Aynzeliha pools
44. Castle
45. Abraham's birthplace
46. Hızanoğlu Mosque
47. Çakeri Mosque
48. Harran Gate
49. The cave of prophet Eyyüb (Hiob)
50. Kōran Hotel

V- ANCIENT RUINS

In the vicinity of Urfa, where history goes back to the Paleolithic Age, there are many ancient ruins. It happens that the most important sites all lie along the same route, and can be visited in a single day's tour. These are Harran, Han-el Bağrur, the city of Şuayb, the ruins of Soğmatar, and the village of Eyyüb Nebi.

HARRAN:

Harran is 44 kilometers southeast of Urfa along a well-paved road. The city of Harran, which receives thousands of visitors each year, is in the middle of the Harran Plain.

It is said that the place mentioned as Hârân in the Old Testament is identical with Harran. Islamic historians connect the founding of the city with either Kaynân the grandson of Noah, or with Abraham's brother Aron, whose name would be homonymous with that of the city. The 13th-century historian Ibn Sheddad wrote that before journeying to Palestine Abraham

dwelled in Harran. He says that for this reason it is known as the city of Abraham, that there is a masjid called the house of Abraham, and a stone sitting upon which he waxed into old age.

The most accurate data regarding Harran's history are of course obtained through archaeological excavation. The name Harran is first encountered on cuneiform tablets from Kültepe and Mari dating from the early 2nd millenium B.C., where the city is referred to as "Har-ra-na" or "Hara-na." The Ebla tablets found in Northern Syria, on the other hand, give us the pronunciation "Ha-ra-an." Then in the mid-2nd millenium, Hittite tablets contain a treaty made between that kingdom and the Mitanni, in which the Moon God (Sin) and Sun God of Harran are called to witness.

This historical evidence indicates that the name Harran has remain unchanged down to our day since at least 4,000 years ago. The name comes from Sumerian and Akkadian "Haran-u", meaning "journey" or "caravan." Some would have the name

mean "crossroads" or even "broiling heat."

At any rate, there is no question that Harran stood at the junction of trade routes coming from Northern Mesopotamia and leading west and northwest. It was thus an important stop in the travels of Assyrian merchants, who had frequent dealings with Anatolia. For thousands of years trade from Mesopotamia to Anatolia and vice versa was carried out by way of Harran, leading to the establishment here of a rich, varied and deeply rooted culture.

Harran was an important center of Mesopotamian idolatry, known as Septemism, which worshipped the sun, moon and planets. For this reason the science of astronomy was quite advanced here. Even through Urfa was one of the most important focuses of early Christianity, Septemism had existed here since the times of the Assyrians, Babylonians and Hittites, and continued to do so until the 9th century A.D. For this reason Christians called the city Hellenopolis, in sign that it was still pagan.

One of the world's three major schools of philosophy is that associated with Harran, out of which came a number of sages. Sâbit bin Kurra (b. 821), one of the greatest mathematicians and medical doctors of his age, and who translated the Greek philosophers into Arabic, came out of the learning institutions of Harran. Another, Albatanius, correctly calculated the distance from the Earth to the Moon. Jabir bin Hayyan rejected the distance from the Earth to the Moon. Jabir bin Hayyan rejected the doctrine of Ionian philosophy which held that the smallest unit of matter, the atom, was indivisible. Rather, he maintained, it is not only divisible, but if divided would release enough energy to devastate a city the size of Baghdad: certainly a foresightful prediction. And the religious doctor Şeyhülislam İbni Teymiye also received his training in Harran.

Mervan II, an Umayyad ruler, made Har-

ran his capital. In 750 the Umayyads were defeated by the Abbasids and their empire in Asia came to an end. The university founded at Harran during the reign of the Abbasid Harun Rashid became famous throughout the known world.

Harran knew the rule of a number of Islamic states - the Fatimids, Zangids, Eyyubids, and Seljuks - before being overrun by the Mongols in 1260. In 1270, realizing that they would be unable to hold the city, the Mongols destroyed the Harran Mosque, the defensive walls and the castle, as well as laying waste the rest of the city. Harran never regained its splendor, even under the Ottomans.

Harran was built in a northern Mesopotamian plain watered by the Cüllab and Deysan Rivers. Indeed, it was irrigated by a whole network of canals and thus ideal for farming. İbni Jübeyr, a traveler who visited Harran in 1184, reports that it had been shady and full of trees, and rich in fruits and vegetables. But he says that a long period of drought had laid it waste.

13th - century travelers tell us that there were four madrashahs (theological colleges), a hospital, a home for the elderly and eight public baths in the city.

Today the Cüllab and Deysan have dried up. Five thousand years old, Harran stands in the middle of a plain thirsting for water. But its unusual houses, its burial mound (tumulus), its citadel and defensive walls plus various antiquities, taken together with a beautiful night sky, bring thousands of tourists every year. The Atatürk Dam and Urfa conduit will bring the waters of the Euphrates to make this plain green and fertile once again.

SIGHTSEEING IN HARRAN

THE HOUSES OF HARRAN

The greatest tourist attraction in Harran are its extremely unusual, beehive-shaped homes, the like of which is not encountered anywhere else in the world. The local people have built these homes of bricks

*Coniform
domes
of
Harran's
dwellings*

gathered from the ruins, erecting conical domes over square ground plans. Adjacent domes are joined on the inside by arches, making for plentiful living space. This architecture is eminently suited to the climate, providing warmth in the winter and coolness in summer.

The villagers say that hens lay more eggs, horses and other animals are gentler, onions sprout more quickly, and perish-

ables last longer in these houses.

✦ THE CITY WALLS

The walls around the city perimeter of some four kilometers are intact enough to be worth seeing. The walls had 187 watch-towers and six gates: The Aleppo Gate on the west, the Anatolian or Rumelia Gate on the north, the Lion, Musul and Baghdad Gates on the east, and the Rakka Gate on the south. Only the Aleppo Gate remains

Harrans Aleppo Gate

standing today.

+ THE HARRAN CASTLE

The castle, to the southeast of the city, is built adjacent to the city walls. Of three storeys, and in parts ruined, this castle served at various times to house the rulers of the realm. The date of its original construction is unknown, although in 1059 it was restored by the Fatimids and put into use again.

+ HARRAN'S ULU (GREAT) MOSQUE

The Ulu Mosque of Harran, on the south slope of the tumulus, was built by the Umayyad ruler Mervan II between A.D. 744 and 750. It is sometimes referred to as the Mosque of Paradise or the Friday Mosque. This, the oldest mosque in Anatolia, was at one time also the largest and the most richly ornamented in stone carving.

The mosque was divided into four by a row of three columns parallel to the prayer niche. Archaeological exploration reveals that there was never a dome; rather, the roof was entirely covered by timber and collapsed during a fire.

The Minaret of Harran's Grand Mosque.

Still standing today are the inscribed east wall, the wall facing Mecca, the prayer niche, the central arch of the interior and the square minaret. Among the ruined portion are many capitals and arch-stones.

The remains of Harran's Grand Mosque

THE TOMB OF SHEIK HAYAT-EL HARRANI

Sheik Hayat-el Harrani was a Moslem sage and scholar of the 12th century who died in 1185. His tomb was constructed ten years later in the cemetery outside the city walls of Harran on the southeast. Many Turkish visitors come to see it every year - some say that Abraham's father Tareh is also buried here.

THE HARRAN TUMULUS (BURIAL MOUND)

The first archaeological investigation of the tumulus in the center of Harran was carried out in 1951 in a joint Turco-British project. More than thirty years would go by be-

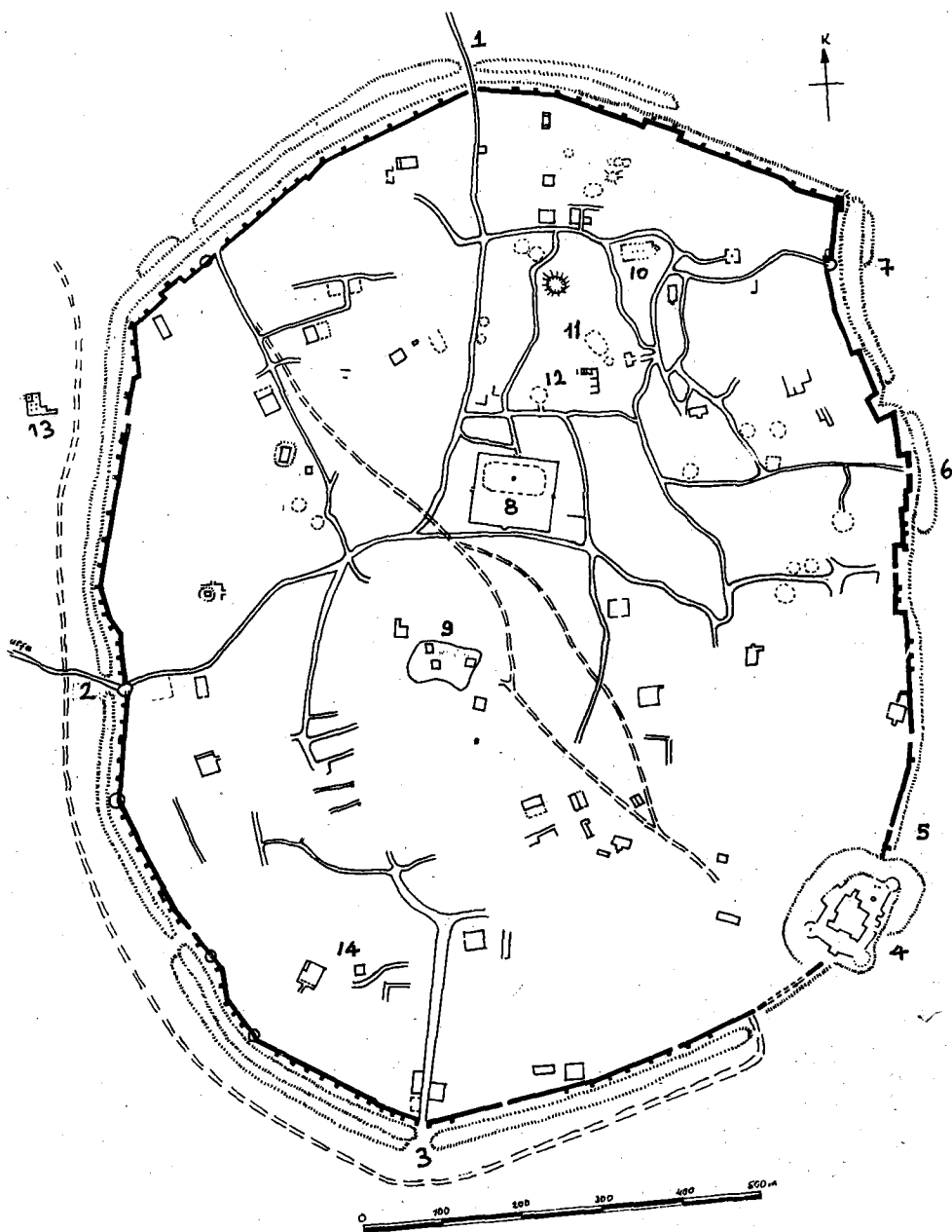
fore excavation was resumed. Then in 1983 a group of archaeologists under Dr. Nurettin Yardımcı unearthed finds ranging from the 3rd millennium B.C. to the 13th century A.D. The most intriguing are shards of a cuneiform clay tablet from the reign of King Nabonid of Babylon, which refer to the king and to the Temple of the Moon God Sin in Harran. Excavations are still under way, and artifacts brought to light are on display in the Urfa Museum.

THE HAN-EL BA'RÜR CARAVANSERAI

This seljuk caravanserai is 20 kilometers east of Harran in the village of Gökteş. The road is well-paved and one may go by car or by bus.

The Han-el Ba'rür Caravensarai

GENERAL PLAN OF HARRAN

1- Anatolia Gate. 2- Aleppo Gate. 3- Rakka Gate. 4- Castle. 5- Baghdad Gate. 6- Mosul Gate. 7- Lion Gate. 8- Great Mosque. 9- Tumulus (Burial Mound). 10- Remains of church. 11- Remains of Mosque. 12- Remains of Mervan House. 13- Tomb of Sheik Hayat-El Harrani. 14- Remains of small Mosque.

The caravanserai covers an area of 65x66 meters. The portal inscription on the north side states that it was built in 128-1129 by El Hadj Hüsameddin Ali Bey Imad Bin Isa.

The Han-el Ba'rür, built to lodge the trade caravans that passed along this route, conforms to the classical Seljuk plan for caravanserais. The entrance is via a monumental portal on the north side. To the right of the entrance exedra there is a masjid, and to the left a room for guards. The central courtyard is surrounded by stables and rooms for either summer or winter lodging. In the northwest corner there is a *hamam* or bath.

This caravanserai, originally handsome-

ly constructed of rectangular stone blocks, is today unfortunately in great disrepair.

→ THE CITY OF ŞUAYB

Şuayb is an ancient city 45 kilometers from Harran and 25 kilometers from the Han-el Ba'rür Caravanserai. The road is well-paved, suitable for travel by car or bus. The buildings in Şuayb were built over rock tombs out of rectangular stone blocks. Some walls and foundations have survived to our day. The city is quite expansive, and was surrounded by walls the traces of which can still be seen in places.

A cave home among the ruins receives many visitors as the dwelling place of the prophet Şuayb.

*The
Sanctuary
of
Prophete
Şuayb
(Jethro)*

SOĞMATAR

Soğmatar is 60 kilometers from Harran and 15 kilometers from Şuayb along a well-paved road suitable for travel by automobile or bus. It was occupied during the 1st and 2nd centuries A.D. There is a tumulus (burial mound) surmounted by remains of the walls and watchtowers of a 2nd-century castle. Within the village there are all the remains of a temple.

Soğmatar was the center of Septemism, which at heart involved the worship of the Harran Moon God Sin, and also of Marilaha. Thus the most important remains are of an open-air temple where this god and the sacred planets were worshipped and sacri-

fices made. Hewn out of rock, the temple has writings on its walls along with human figures in relief representing the planets. Similar writings and reliefs of figures representing the gods are found on the rocks of the hill to the west of the castle.

There are many rock tombs in Soğmatar dating from Roman times, and three monumental tombs top the

hills in the northwestern quarter of the village.

THE VILLAGE OF EYYÜB NEBİ

Leaving Soğmatar, take the highway toward Mardin and turn north 5 kilometers before Viranşehir. A 15-kilometer drive along a gravel road will bring you to the village of Eyyüb Nebi, where the tombs of the prophet Job, his wife Rahime and the prophet Elija await the visitor.

*The
Monimental
tomb
in
Soğmatar
Ruins*

AYN-ELÜRÜS

Ayn-elürüs is a spring and pond the name of which mean "Eye of the Wedding." It is 50 kilometers south of Urfa and 20 kilometers southwest of Harran in the district of Akçakale, and reached via a paved road. Lying half in Turkey and half in Syria, this pond and spring are like an oasis. This is where Abraham and Sarah were married as they traveled to Aleppo, which explains the name that has been given to the place by the people of the region. It has another name, Aynhalilürrahman, meaning the eye and source of Halil-ür Rahman.

THE ÇAR MELİK CARAVANSERAI

Taking the road that leads from north of Aligör (Onbirnisan) in the district of Suruç to Bozova, turn west after 10 kilometers. 4 kilometers of driving will then take you to the village of Çar Melik (Büyük Han) with its Çar Melik Caravanserai. All of this driving is on a gravel road easily negotiated by car.

This monumental caravanserai was built by the Seljuks to lodge the trade caravans. There is no inscription, so that the precise date of construction is not known. A courtyard of 43.8x36.3 meters is surrounded by stables and rooms for summer and winter lodging. The entrance is via an exedra in the middle of the north side, but it is largely

The Çar Melik Caravanserai

in ruins, as are most of the rooms and stables around the courtyard.

DEYR YAKUB (THE CHURCH OF JACOB)

This "church", in the mountains southwest of Job's dwelling place, is popularly known as the Throne of Nimrod. There is no road, but a 45-minute walk via path from Job's dwelling place leads to the site.

One finds an ancient pagan temple, rock tombs, cisterns and a monumental tomb dating from the 1st century B.C. bearing an inscription which states that the tomb was built in the name of Amesh-shemesh, wife of Aryo the son of Abgar Manu.

*The
ruins
of
Deyr
Yakub
(The
Church
of
Jakob)*

→ THE ATATÜRK DAM

The keystone of the Southeast Anatolian Project (GAP) is the Atatürk Dam which can produce 8.9 billion kilowatts of electric energy annually. The power plant with its eight units, will generate nearly one third of the total energy produced by our country at present. The dam, whose construction was put up for tender in 1983, will be completed in 1990. The Atatürk Dam will take 8th place in height, 15th place in lake volume, 17th place in hydroelectric production, and 3rd place in body volume to similar dams in the world. The dam lake has a capacity to hold 48.5 billion cubic meters of water. The water of Atatürk Dam will be transported by the Şanlıurfa Tunnels which are being constructed by domestic companies with the latest technology. These two tunnels, each having a diameter of 7.62 meters and length of 26.4 km. are the longest tunnels in the world. The water carried by these tunnels will irrigate an area of 730,000 hectares of land including Şanlıurfa-Harran, Mardin-Ceylanpınar, Sive-rek-Hilvan and Bozova.

The Urfa Tunnel (Between Atatürk Dam and Urfa)

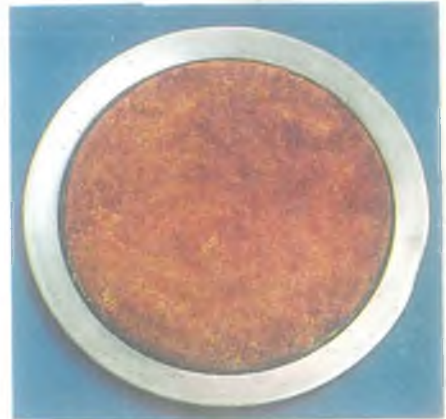
The Atatürk Dam - Photo : Mehmet Avcıdırlar

0163

+ VI- RESTAURANTS AND LOCAL DISHES

Restaurants in Urfa are in the vicinity of the Government Building. The Sümer, Eyvan and Çiftlik Restaurants are to be recommended, as they serve such local Urfa dishes as *patlıcanlı kebab* (meat with aubergines), *dometesli kebab* (meat with tomatoes), *kuşbaşı kebab* (small chunks of meat), *saç kavurması* (meat fried on sheet metal), and *lahmacun* (spicy ground meat on flat bread). And be sure to try the local sweet known as *peynirli kadayıf* (shredded wheat in syrup flavored with cheese).

The specially roasted and salted pistachio nuts make a good gift package. They are sold in the sweet-shops of the Sarayönü district.

Peynirli Kadayıf (Shredded wheat in syrup flavored with cheese)

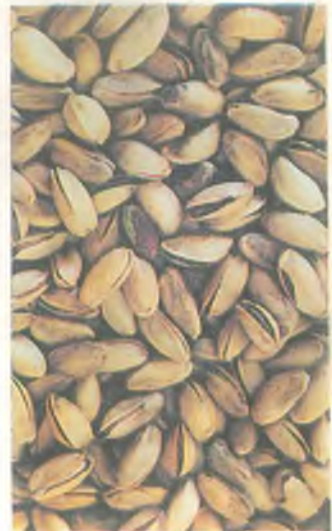
Lahmacun (Spicy ground meat on flat bread)

Meat with aubergines and tomatoes

Saç kavurması (Meat fried on sheed Metal)

Urfa's salted Pistachio nuts

PRACTICAL ADVICE

- * Saturday and Sunday are holidays.
- * Offices are open from 7:30 a.m. to 12 noon and from 1:00 to 4:30 p.m. during the months from May 15 to September 15. The rest of the year they are open from 7:30 a.m. to 12 noon and from 1:30 to 5:00 p.m.
- * Banks are open from 8:30 a.m. to 12 noon and from 1:30 to 6:00 p.m.
- * The Museum of Archaeology is open every day except Monday.
- * Electric power runs at 220 volts.
- * The weather in Şanlıurfa is warm in winter and extremely hot in summer. Only rarely do temperatures fall to freezing in the winter. It never snows. In summer the temperature will generally reach 40°C (104°F).
- * The Hotel Turban, Hotel Köran and Hotel Harran have a certificate of tourism. Should you have any complaints about these hotels, you may address them to the Directorate of Tourism Tel: 12467
- * Other hotels are in the jurisdiction of the municipality. Complaints may be addressed

to the municipality inspectors: Tel: 32892

* Dolmuşes (shared minibus taxis) for the ancient city of Harran leave the As Urfa Travel Bureau across from the Office of Tourism.

* There are plane flights from Urfa to Ankara and Istanbul Mondays, Wednesdays and Fridays.

HANDY TELEPHONE NUMBERS

City Number 63 Area Code 871

City Hall 319 68

Mayor's Office 310 40

Municipal Inspectors 328 92

Police 331 30

State Hospital 312 20

Turban Hotel 135 20 - 135 21

Harran Hotel 347 43

Köran Hotel 318 09 - 351 29

Kapaklı Hotel 120 16

Office of Tourism 124 67

Turkish Airlines (THY) 343 05

HOTEL HARRAN

Hotel Harran, situated in the business center of Şanlı Urfa, accommodates 130 beds and 54 rooms having private baths. All rooms have air-condition, television and refrigerators. The Hotel's Restaurant serves three hundred people and guests may also enjoy the different atmospheres of the Roof, the Terrace, the Cocktail Lounge, the Banquet Room and the Lobby. The Hotel provides 24-hour room service. The Turkish Bath of the Hotel attracts both local and foreign tourists. The Hotel's cuisine serves local specialties and Turkish and foreign foods of choice. Hotel Harran providing all the comfort to make her guests feel at home, offers her guests the renown Turkish hospitality.

Adress: Atatürk Bulvarı
ŞANLIURFA

Telefon : 347 43 – 328 60
Fax : 9 (871) 349 18